

K

KONKURRANSETILSYNET

1999 ÅRSBERETNING

Konkurransemyndighetene er
Kongen, departementet og
Konkurransetilsynet.
(Konkurranseloven § 2-1)

Konkurranselovens formål
er å sørge for effektiv
bruk av ressursene i
samfunnet ved å legge til rette for
virksom konkurranse. Konkurranse
i et marked leder til at næringslivet
forsøker å bruke råvarer, kapital,
arbeidskraft og transportsystemer
mest mulig effektivt. Konkurranse
stimulerer til utvikling av mer
effektive produksjonsprosesser og
nye produkter og tjenester. Dette
bidrar til at bedriftene produserer
sine varer etter forbrukernes ønsker
og til lavere kostnader. Forbrukerne
kan nyte godt av et bedret tilbud
av varer og tjenester, både når det
gjelder pris og kvalitet.

INNHOOLD

FORORD	5
REVISJON AV KONKURRANSELOVEN	6
KONKURRANSEFORHOLD I NORSK ØKONOMI	7
KONKURRANSETILSYNETS AKTIVITETER	19
ORGANISASJONEN	33
KOMPETANSE – ET SATSINGSOMRÅDE	36
INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON	37
VEDTAK OG AVGJØRELSER	38

MÅLSTRUKTUR

Visjon

Konkurransetilsynet skal være det sentrale, nasjonale myndighetsorgan for konkurransepolitikk innenfor all ervervsvirksomhet, og det fremste kompetansesenter i alle spørsmål som gjelder dette politikkområdet.

Virksomhetsidé

Konkurransetilsynet skal bidra til effektiv bruk av ressursene i samfunnet ved å legge til rette for konkurranse i ervervsvirksomhet og føre tilsyn med konkurransen i markedene.

Hovedmål

Motvirke at ervervsdrivende begrenser konkurransen i strid med formålet om effektiv bruk av ressursene i samfunnet.

Arbeide for at offentlig myndighetsutøvelse ikke begrenser konkurransen i strid med formålet om effektiv bruk av ressursene i samfunnet.

Medvirke til at alle markedsaktører har den informasjon de trenger for å oppnå en god økonomisk tilpasning.

OPPGAVER

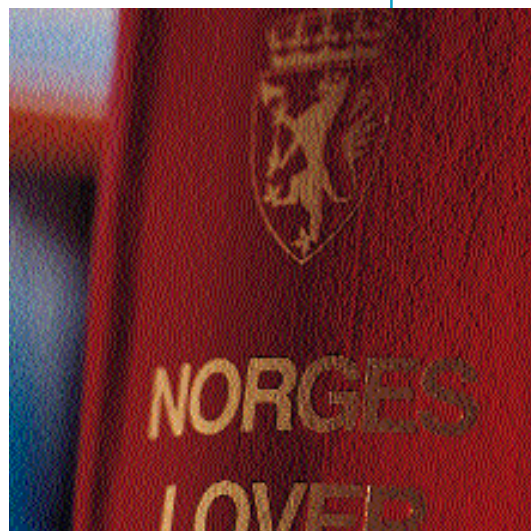
Grunnlaget for Konkurransetilsynets virksomhet er å håndheve konkurranseloven og føre tilsyn med konkurransen i de ulike markeder. Konkurranseloven omfatter all ervervsvirksomhet, dvs. privat næringsvirksomhet og offentlig økonomisk virksomhet.

- Avtaler mellom næringsdrivende om samarbeid om priser, anbud og deling av markeder er i de fleste tilfeller skadelig for konkurransen og derfor ulovlige. Konkurransetilsynet skal fremme effektiv konkurranse i næringslivet ved å sørge for at ulovlig samarbeid forekommer i minst mulig grad.
- Konkurransetilsynet kan gripe inn mot fusjoner og andre former for virksomhet eller avtaler etter nøye vurdering av hver enkelt sak, dersom disse viser seg å være skadelige for konkurransen.
- Tilsynet skal også vurdere og påpeke konkurransebegrensende virkninger av offentlige tiltak.
- Konkurransetilsynet assisterer EFTAs overvåkningsorgan og EU-kommisjonen, bl.a. ved håndheving av EØS-avtalens konkurranseregler og i arbeidet for effektiv konkurranse innen EØS-området.

Forbrukerorientert virksomhet

Bestemmelser om prisopplysning skal bidra til at forbrukerne får nødvendig informasjon til å velge rasjonelt.

- Konkurransetilsynet skal kontrollere at påbud om prismerking av varer og tjenester etterleves.
- Tilsynet gjennomfører regionale og landsomfattende prisundersøkelser for å følge utviklingen i bestemte markeder eller for å stimulere forbrukernes prisbevissthet.
- Konkurransetilsynet har også ansvaret for håndheving av opplysningsplikten etter kredittkjøpsloven, og er ankeinstans for saker etter husleiereguleringsloven. Etaten bistår Forbrukerombudet i håndheving av markedsføringsloven.

FORORD

I denne årsberetningen beskrives enkelte konkurransemessige forhold i sju utvalgte markeder. Videre presenterer vi en oversikt over konkurransepolitiske problemstillinger i Norge ved å redegjøre for noen av de viktigste sakene Konkurransetilsynet arbeidet med i 1999. Noen utvalgte enkeltsaker omtales også fordi de prinsipielt er viktige og derfor burde være av interesse for så vel forbrukere som for aktører i næringslivet.

Konkurranselovens formål er å sørge for effektiv bruk av samfunnets ressurser ved å legge til rette for virksom konkurranse. Virksom konkurranse er altså mer et middel enn et mål i seg selv. Konkurransetilsynets hovedoppgave er å håndheve konkurranseloven.

Effektiv bruk av samfunnets ressurser, eller samfunnsøkonomisk effektivitet, knytter seg til bruken av landets samlede ressurser, dvs. arbeidskraft, kapital, energi og andre naturressurser. I et marked med virksom konkurranse vil tilbyderne konkurrere om å skaffe seg kunder, og kundene vil foretrekke tilbydere med lave priser og best mulige produkter. Det er bedriftene med de laveste kostnadene som best vil være i stand til å holde lave priser. På lengre sikt vil derfor de mest effektive bedriftene overleve i markedet dersom konkurransen er virksom.

Prisene i et velfungerende marked bærer informasjon om ressursituasjonen og gir signaler om lønnsomme investeringer og effektiv bruk av ressursene til beste for både forbrukere og produsenter. Å hindre misbruk av markedsrett er i forbrukernes interesse og bidrar til samfunnsøkonomisk effektiv ressursutnyttelse.

Flere markeder i Norge er preget av historisk etablerte og naturlige monopoler. Noen markedsaktører opererer på markedsarenaer under særlige forhold som krever reguleringer og/eller offentlig drift etter spesielle retningslinjer. Likeledes er det tradisjon for at vi lar viktige tjenester innenfor utdanning, omsorg og helsestell produseres i offentlig regi. Ettersom det offentlige har en viktig rolle som tjenesteprodusent er de derfor i en konkurransemessig særstilling. Men grensene mellom offentlig og privat tjenesteproduksjon er i endring. Som i mange andre land i Europa, ser vi tendenser til konkurranseutsetting av offentlige tjenester. Ny teknologi og endrede behov driver fram nye tjenestetilbud på siden av og i konkurranse med de tradisjonelle tilbudene.

Konkurranseloven omfatter all økonomisk virksomhet, uansett om virksomheten skjer i offentlig eller i privat

regi. Det er viktig at konkurranseflaten mellom offentlig og privat virksomhet, og uheldige virkninger av offentlige reguleringer og ordninger, ikke kommer i oppmerksomhetsskyggen for konkurransemyndighetene. Selv om enkeltsaker kan synes bagatellmessige, kan gevinstene samlet bli store ved tilrettelegging for alternativer og økt effektivitet i offentlig tjenesteproduksjon.

Konkurransetilsynets arbeid i 1999 har vært preget av flere store fusjonssaker. Overtredelser av konkurranselovens forbud mot markedsdeling og pris- og anbuds-samarbeid er avdekket av tilsynet og bøtelagt av Økokrim. Konkurransetilsynet har påpekt flere konkurranseskadelige forhold knyttet til offentlig virksomhet. Arbeidet fremover vil følge de hovedlinjer som er trukket opp i strategisk plan 1999-2001. Blir forslagene i Ot.prp. nr. 97 (1998-1999) om endringer i konkurranseloven vedtatt, vil tilretteleggingen av et nærmere internasjonalt samarbeid om enkeltsaker gi nye muligheter i kampen mot ulovlig kartellvirksomhet.

Arbeids- og administrasjonsdepartementet forbereder en større gjennomgang av konkurranseloven, bl.a. for å vurdere om Konkurransetilsynet skal gis kompetanse til å håndheve EØS-avtalens artikler 53 og 54. Videre forbereder EU en desentralisering og forenkling i håndhevingen av sine konkurranseregler. Gjennom EØS-avtalen krever dette oppfølging og tilrettelegging fra Konkurransetilsynets side, selv om det trolig tar tid før endringene blir vedtatt.

God lesning!

Oslo, mars 2000

Knut Eggum Johansen

REVISJON AV KONKURRANSELOVEN

Regjeringen fremmet i 1999 et forslag til enkelte endringer i konkurranseloven, og varslet i den sammenheng en bredere gjennomgang av konkurransereglene.

Konkurranseloven av 1993 la grunnlaget for en konkurransepolitikk med effektiv bruk av samfunnets ressurser som målsetting. Loven har nå vært i kraft i vel seks år og har fungert parallelt med EØS-avtalens konkurranseregler, som bl.a. gjelder når samhandelen i EØS-området påvirkes merkbart.

Behov for revisjon

Det er et ønske om revisjon av konkurranseloven. Etter en gjennomgang av behovet for lovrevisjon, oversendte Konkurransetilsynet i januar 1999 en rapport til Arbeids- og administrasjonsdepartementet med utkast til revisjon av konkurransereglene. I Ot.prp. nr. 97 (1998-1999) fremmet Regjeringen forslag til enkelte endringer i konkurranseloven.

Foreslåtte endringer

Forslaget omfatter i første rekke tekniske endringer. Om forslaget blir vedtatt av Stortinget, gis Konkurransetilsynet myndighet til midlertidig å forby gjennomføringen av bedriftserverv eller treffe andre tiltak inntil tilsynet endelig har vurdert ervervet. Videre er det foreslått at tilsynet gis hjemmel til å innhente og utveksle taushetsbelagte opplysninger i forbindelse med samarbeid med andre staters konkurransemyndigheter.

Desentralisert håndheving

I odelstingsproposisjonen varsles et ønske om en bredere gjennomgang av konkurransepolitikken og de norske konkurransereglene. Bakgrunnen for en slik gjennomgang er erfaringer med konkurranseloven og utviklingen av EF/EØS' konkurransepolitikk i de senere år. Forslaget til modernisering av reglene for håndheving av EUs konkurranseregler og signaler om en mer desentralisert håndheving av konkurransereglene fra Kommisjonen til nasjonale myndigheter, reiser spørsmål om organisering av konkurransemyndighetene og klageordningen under konkurranseloven.

KONKURRANSEFORHOLD I NORSK ØKONOMI

Konkurranseloven dekker all ervervsvirksomhet. Derfor omfatter Konkurransetilsynets arbeidsfelt alle sektorer i norsk økonomi.

For effektiv saksbehandling på et slikt bredt arbeidsfelt, stilles store krav til rutiner for informasjonstilgang.

Markedsinformasjon

Konkurransetilsynet trenger markedsinformasjon både i avdekking av konkurransemessige problemstillinger og mulige brudd på konkurransereglene, samt i behandling av saker etter dispensasjons- og inngrepsbestemmelsene. Lovgiver har i første rekke gitt tilsynet mulighet til å hente nødvendig informasjon gjennom regler om opplysningsplikt. Men en årvåken og uavhengig presse er også en viktig informasjonskilde. Andre informasjonskilder er offentlig informasjon og statistikk, tips fra publikum og den markedskunnskap som er bygd opp i tilsynet. Tilsynet har adgang til å foreta bevissikring når det er rimelig grunn til å anta brudd på konkurransereglene.

Måle konkurranseintensitet?

For å vurdere i hvilken grad konkurransemyndighetene lykkes i å bidra til målet om effektiv ressursbruk, er Konkurransetilsynet opptatt av å forsøke å kartlegge virkningene av tilsynets virksomhet. I samarbeid med andre nordiske konkurransemyndigheter har Konkurransetilsynet i denne sammenheng vurdert mulighetene for å utarbeide ulike konkurranseindikatorer for økonomien. Arbeidet har vist at det er meget vanskelig å definere og beregne enkle konkurranseindikatorer som kan gi uttrykk for konkurranseintensiteten i hele økonomien.

På de neste sidene presenteres kortfattede analyser av konkurranseforhold og konkurransepolitiske problemstillinger for enkelte markeder. Markedene er valgt ut for å illustrere bredden i Konkurransetilsynets virksomhet og for å gi eksempler på konkrete problemstillinger som kan ha betydning for konkurransen i enkeltmarkeder. Det tas ikke sikte på å gi et fullstendig bilde av konkurranseforholdene i de markeder som omtales.

LUFTFART INNENLANDSK RUTEGÅENDE PASSASJERTRAFIKK

Lufftarmsmarkedet er gjennom 1990-årene gradvis deregulert, og for lisensierte selskaper har det i flere år vært fri adgang til å tilby ruter innenfor EØS-området.

Markedet for innenlandsk lufttransport har tradisjonelt vært preget av sterk regulering, både med hensyn til ruter, kapasitet og billettpriser. Det er nå ingen formelle begrensninger som hindrer flyselskaper hjemmehørende i et land tilsluttet EØS-avtalen, i å opprette ruter i Norge. Flyruter mellom Norge og land utenfor EØS-området er fortsatt regulert.

Flyreiser er i utgangspunktet relativt likeartede tjenester. En ser imidlertid en differensiering av tilbudet, knyttet til ulike betingelser ved billettene og ulik service til passasjerene. Passasjerer har ofte alternativer ved valg av transportmiddel, og kan i varierende grad velge mellom fly, tog, buss, båt eller bil. Valg av transportmiddel vil bl.a. avhenge av pris, tidsbruk og komfort. Konkurransen på det innenlandske markedet domineres av SAS og Braathens. SAS er også majoritetsseier i det tredje største selskapet, Widerøe. I tillegg finnes det enkelte mindre regionale selskaper, men ingen av disse er store nok til å kunne konkurrere i særlig grad med de to store.

Tilgang til "slots"

Åpningen av ny hovedflyplass på Gardermoen høsten 1998 gav økt tilgjengelighet til avgangs- og landingsrettigheter ("slots"). Tilgang på "slots" antas ikke lenger å være noen hindring i forhold til etablering på strekninger til og fra Oslo. Omtrent samtidig med åpningen av Gardermoen ble Color Air etablert som en konkurrent til de to store aktørene i Norge. Dette gav en betydelig tilbudsøkning. Det ble overkapasitet i markedet og sviktende driftsresultater for alle selskapene. Etter at Color Air stanset driften høsten 1999, er kapasiteten på flere ruter blitt redusert.

Gruppefritak fra konkurransereglene

De store flyselskapene er knyttet til felles systemer for billettbestilling som gjør at selskapene relativt enkelt kan observere konkurrentenes takster for ulike billett-kategorier. Sådanne interlinebilletter tillater reisende å fly med et annet selskap enn det billetten er kjøpt hos. Slike billetter åpner også for en gjennomgående takst på reiser som omfatter flere påfølgende strekninger. Aktørene i markedet er, ved et gruppefritak fra konkurransereglene i EØS, gitt adgang til å møtes for å konsultere hverandre om endringer i interlinepriser og

andre vilkår. Samarbeidet fører etter Konkurransetilsynets oppfatning til redusert priskonkurranse for denne typen billetter. Prisnivået kan gi rom for skjult rabattkonkurranse overfor storkunder og kan virke normerende på øvrige takster. Fordelene for passasjerene i form av større frihet, valg av transportør og reisetidspunkt kan etter tilsynets oppfatning oppnås uten at selskapene behøver å konsultere hverandre om priser.

Lojalitetsprogram og konkurranse

De store flyselskapene har ulike lojalitetsprogrammer. Bonussystemer gir de enkelte reisende fordeler som gratisreiser o.l., alt etter hvor mye de reiser, og uavhengig av hvem som betaler for reisen. Systemet kan ha en innlåsende effekt ved at fordelene opparbeides først ved gjentatte kjøp med oppsparing av poeng. Andre virkemidler for å fremme lojalitet kan f.eks. være storkundeavtaler og avtaler med reisebyråer som gjør at byråene ser seg tjent med å prioritere bestemte flyselskaper. For mange av de lojalitetsskapende virksomtene gjelder at det kan være konkurranse om kundene når avtalene inngås, men at det senere blir en kostnad for kunden å bytte til et annet selskap. Dette kan skape problemer for aktører som ønsker å etablere seg i markedet, både fordi potensielle kunder til dels er låst til eksisterende aktører, og fordi kunder kan vegre seg for å bytte til et selskap uten et rutenett av et forholdsvis stort omfang. Lojalitetsprogrammene kan også påvirke konkurransen mellom de etablerte selskapene, ved at de i mindre grad ser seg tjent med å konkurrere om hverandres kunder.

Seteavgift

Etableringsmuligheter påvirkes også av offentlige reguleringer. På strekninger med pålagt seteavgift kan denne gjøre det vanskelig å opprette nye ruter. I en startfase må en ny aktør regne med lavere kapasitetsutnyttelse enn etablerte aktører. Seteavgiften kan da ramme nyetablerte aktører spesielt hardt.

Det er en konkurransepolitisk utfordring å sikre konkurranse mellom aktørene i markedet for lufttransport. Det må derfor sørges for at de etablerte aktørene ser seg tjent med å konkurrere med hverandre om kundene, og at etableringsbarrierene ikke er for høye. Konkurransetilsynet følger derfor utviklingen i markedet nøye.

Utredning av luftfartens konkurransevilkår

Finansdepartementet satte i 1999 ned en arbeidsgruppe som i september fremla en utredning om betydningen av ulike skatter og avgifter for konkurranseforholdene i luftfarten. Arbeidsgruppen ble ledet av en avdelingsdirektør i Konkurransetilsynet, og andre medarbeidere ledet arbeidsgruppens sekretariat.

DETALJOMSETNING AV DRIVSTOFF

Markedet for detaljomsetning av drivstoff er preget av et begrenset antall tilbydere og stabile markedsandeler. Den viktigste faktoren bak endringer i markedsandeler de senere år har vært fusjoner og oppkjøp.

Produktene bensin og autodiesel er hver for seg homogene varer der pris, tilgjengelighet og service er de viktigste konkurranseparametrene. I 1999 ble det omsatt bensin for vel 20 milliarder kroner inklusive avgifter, mens avgiftsbelagt autodiesel ble omsatt for omtrent halvparten.

Etablering av lavpriskjeder har påvirket konkurransen i detaljleddet i markedet for bensin de senere årene. Fire relativt jevnstore aktører (Statoil, Shell, Esso og Hydro Texaco) dekker om lag 95 % av omsetningen, etter at Shell overtok Norske Fina i 1999. Lavprisaktøren Conoco Jet dekker snaut 5 % av markedet, mens Rema bensin har en markedsandel på om lag 0,5 %.

Avgifter

Veiledende pris for en liter blyfri bensin var pr. 15. januar 2000 ca. kr 9,80. Av dette går kr 7,10 til staten i form av avgifter, mens de resterende kr 2,70 dekker råvarepris, distribusjon og fortjeneste. Figuren viser de ulike kostnadskomponentene.

Vertikale bindinger

Det er sterke vertikale bindinger mellom oljeselskapene og detaljistleddet i drivstoffmarkedet. Bindingene varierer fra direkte eierskap og franchiseavtaler til eksklusive

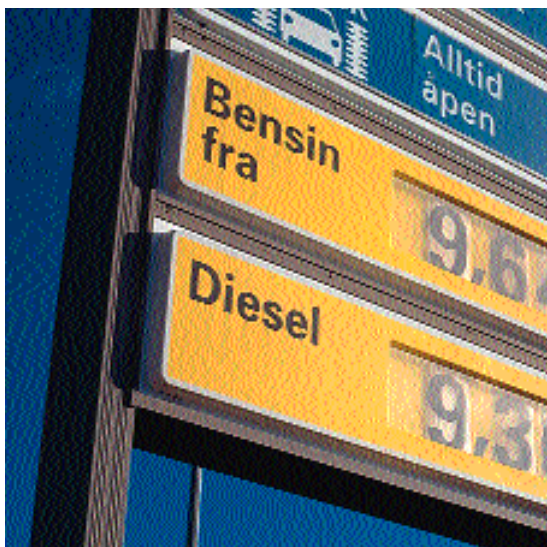
distribusjonsavtaler. Det er vanlig at det inngås vertikale avtaler om maksimale videresalgspriser og om rabattdeling. Rabattdelingsavtaler går ut på at forhandleren forplikter seg til å redusere egen utsalgspris med et visst beløp, mot at oljeselskapet reduserer sin pris til forhandleren. Slike avtaler er i utgangspunktet forbudt etter konkurranse-loven, men Konkurransetilsynet har etter nærmere vurdering gitt dispensasjon etter konkurranse-loven § 3-9, fordi avtalene etter tilsynets oppfatning kan forsterke konkurransen mellom selskapene.

Fraktutjevning

I Norge subsidieres transport av drivstoff og fyringsolje gjennom fraktutjevningsordningen for petroleumprodukter. For alle postområder i Norge er det beregnet kostnader ved transport av petroleumprodukter fra nærmeste depot. I depotenes nærområder ("nullsoner") dekkes ikke kostnader. Ved transport av bensin eller diesel utenfor en nullsone dekkes merkostnader. Ordningen innebærer at oljeselskaper får samme tilskudd per liter levert vare innen samme postområde.

Etableringshindringer

En hindring for virksom konkurranse følger av at flere kommuner av ulike årsaker ikke tillater ytterligere etableringer av bensinstasjoner. Konkurransetilsynet har i flere tilfeller påpekt overfor kommuner at det er uheldig å nekte etablering av bensin til eksisterende aktører. En annen hindring er tilgjengelighet til drivstoff i engrosmarkedet. I Norge er depotmuligheter langs kysten av særlig stor betydning, fordi den alternative transportmåten, tankbiltransport over land, er relativt kostbar. Tilgang til depot for nye aktører har vært vurdert i forbindelse med en tidligere sak ("Jet-saken", avgjørelse A98-3). Tilsynet fant da at det ikke var grunnlag for å gripe inn mot de etablerte selskapenes rett til å disponere egne lagre. I dagens marked er det kun Jet og Rema som ikke har etablert egne depoter i Norge. Disse får bensinen leverert fra depoter i Sverige.

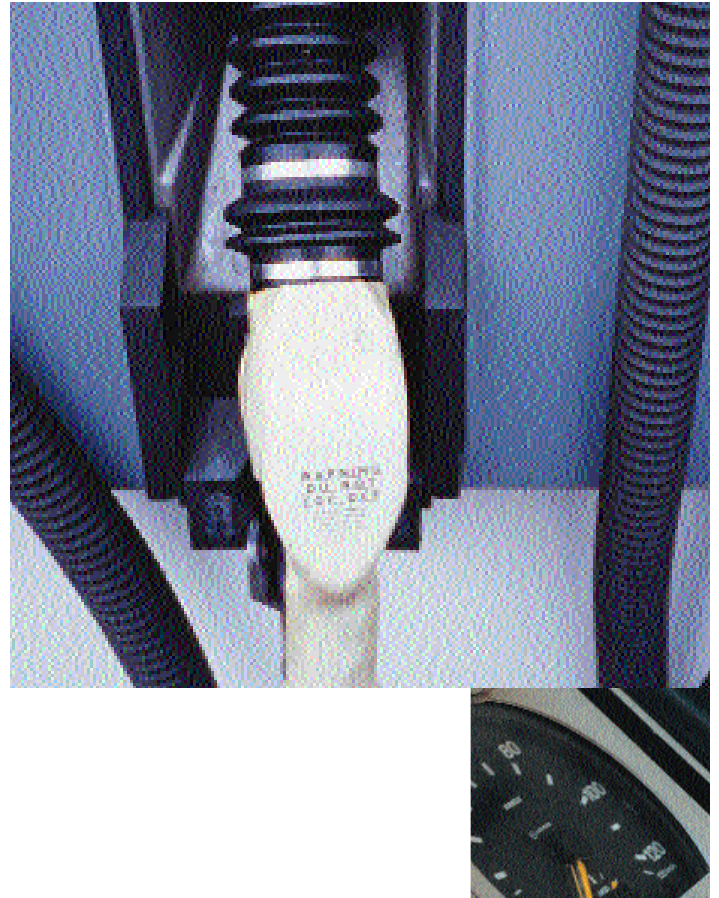
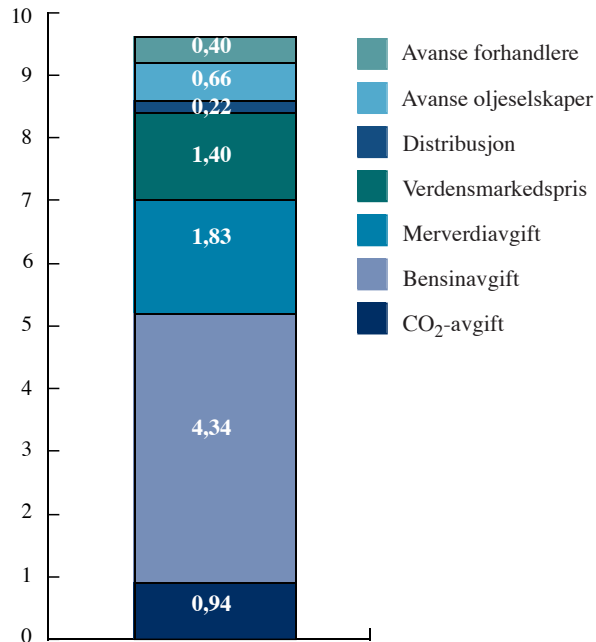

Priskrig

Etableringen av selvbetjente stasjoner, særlig av Jet og Rema bensin, har i perioder ledet til priskrig i enkelte områder. Prisene har ofte vært vesentlig lavere enn veiledende pris, i enkelte tilfeller har prisen knapt dekket varekostnader og offentlige avgifter. Priskrig kan redusere motiver for nyetablering fra automatkjedene, og kan benyttes som en "straff" av selskaper som reduserer prisene under et nivå konkurrentene finner ønskelig. En slik disiplineringsmekanisme kan medføre at selskaper som ønsker å redusere priser i fremtiden, avstår fra å gjøre dette av frykt for priskrig. Selv om forbrukerne på kort sikt har glede av priskrig, kan det på lengre sikt føre til redusert konkurranse.

Drivstoffmarkedet er et oligopolistisk marked, og produktene er i stor grad homogene. Markedets aktører kan antakeligvis høste stor gevinst ved koordinert atferd. Konkurransetilsynet følger derfor markedet nøye for å sikre at konkurranselovens bestemmelser etterlevs.

Prisen på en liter blyfri bensin fordelt på kostnadskomponenter, januar 2000

FINANS

Strukturen i finansmarkedet er i rask endring. Myndighetene kan regulere strukturen bl.a. ved konsesjoner og utøvelsen av offentlig eierskap.

De største aktørene i finanssektoren under ett er DnB/Postbanken, Gjensidige/NOR, Kreditkassen/Norske Liv, Sparebank1 Gruppen/Vår og Storebrand/Finansbanken. Alle har sin styrke i ulike segmenter av markedet. De største selskapene i banksegmentet er DnB, Kreditkassen, Sparebanken NOR og Sparebank1 Gruppen. De største aktørene innen livsforsikring er Storebrand, KLP, Vital (DnB) og Gjensidige. Livsforsikring er det mest konsentrerte segmentet i finanssektoren i Norge, der markedsandelen til de tre største aktørene for de fleste produktene ligger over 80 %.

Integrerte konsern

Sammensatte finanskonsern og grupperinger har vi etter hvert fått flere av. DnBs erverv av Vital og samarbeidet mellom Sparebanken NOR og Gjensidige er eksempler på dette. Denne utviklingen er klarest for banktjenester og de ulike spareformer; banksparing, verdipapirfond og livsforsikring. Dette skyldes bl.a. kulturelle, avtalerettslige og skattemessige forhold. Skadeforsikring er ikke i samme grad blitt integrert med banktjenester og sparing. En indikasjon på dette er fusjonen av virksomheten innen skadeforsikring i selskapene Storebrand, Skandia (Sverige) og Pohjola (Finland).

Ny teknologi

Tele- og internetteknologi gjør at fysisk nærhet mellom kjøper og selger i privatmarkedet er av mindre betydning. Det har gitt grunnlag for etablering av nye aktører med alternative kommunikasjonsformer. Økt bransjeglidning er bl.a. et resultat av endret sparemønster. Fonds- og forsikringssparing er i større grad enn tidligere et alternativ til banksparing.

Internasjonalisering

Økt internasjonalisering, bl.a. som følge av EØS-avtalen, gjør grenseoverskridende virksomhet enklere. Flere utenlandske aktører er etablert i Norge ved oppkjøp og/eller etablering av filialer og datterselskaper. I markedet for livsforsikring har en ikke sett en tilsvarende etablering av utenlandske selskaper, som i andre segmenter av finansnæringen. I skadeforsikring ser en at utenlandske aktører er etablert med alternative distribusjonskanaler, et eksempel er Trygg Hansas salg av skadeforsikring gjennom OBOS. Kundene har også

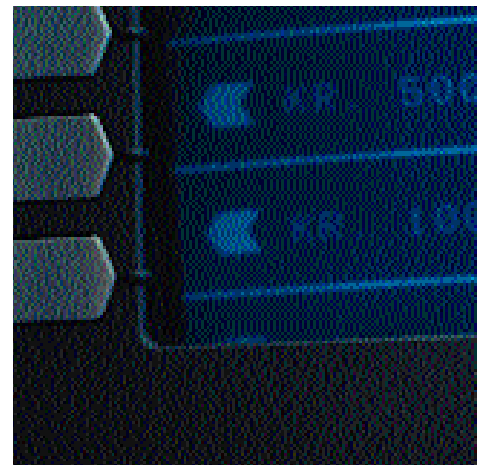
til en viss grad mulighet til å kjøpe finansielle tjenester utenlands. På grunn av valutarisiko og transaksjonskostnader er imidlertid dette i første rekke aktuelt for større aktører i næringslivet.

Etablering og fusjoner

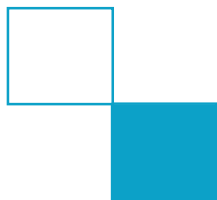
EØS-avtalen sikrer enklere mulighet for etablering for finansaktører fra andre EØS-land. Etableringsmulighetene påvirkes bl.a. av tilgang til nødvendig infrastruktur for å kunne tilby tjenester. Eksempler på slik infrastruktur er nettverk for elektronisk betalingsformidling og kontantuttak gjennom minibank. Konkurransetilsynet er opptatt av at tilgangsvilkårene til slike nettverk ikke er diskriminerende.

Flere fusjonsforsøk blant de store aktørene har strandet. MeritaNordbankens bud på Kreditkassen har utløst ny debatt om markedsstrukturen, nasjonalt eierskap og statens disponering av sine eierandeler i DnB og Kreditkassen.

Konkurransetilsynet følger utviklingen i finanssektoren og vil nøye vurdere virkningene av strukturelle endringer. Tilsynet kan gripe inn dersom et konkret bedriftserverv medfører eller forsterker en vesentlig konkurransebegrensning, og effektivitetsgevinster ikke kan oppveie dette. Et inngrep kan gå ut på enten å forby ervervet eller å stille vilkår som motvirker de konkurransebegrensende virkninger. Sammenslåing av virksomheter i tilstøtende markedssegmenter i finanssektoren kan også gi grunnlag for nærmere vurdering, om det leder til en porteføljemakt som kan stenge mindre aktører i enkelte segmenter ute av markedet.

LANDBRUK

Landbruket er unntatt fra konkurranselovens forbudsbestemmelser om prissamarbeid og markedsdeling. Imidlertid omfattes næringen av lovens inngrepsbestemmelser som all annen næringsvirksomhet.

Landbruksnæringen i Norge er gjenstand for en rekke reguleringsordninger en ikke har i andre næringer. Virkemiddelbruken i landbrukspolitikken drøftes i St.meld. nr. 19 (1999-2000) om norsk landbruk og matproduksjon. I denne meldingen pekes det på at landbruket har mange samfunnsoppgaver. Regjeringen har lagt vekt på landbrukets samfunnsnytte på kort og lang sikt, og vil øke forbrukerrettingen i matproduksjonen:

"Landbruket skal i tråd med samfunnets behov:

- produsere helsemessig trygg mat av høy kvalitet med bakgrunn i forbrukernes preferanser
- produsere andre varer og tjenester med utgangspunkt i næringens samlede ressurser
- produsere fellesgoder som livskraftige bygder, et bredt spekter av miljø- og kulturgoder og en langsiktig matforsyning."

I meldingen understrekes videre at det gjennom landbrukspolitikken skal legges til rette for effektiv ressursbruk og at produksjonen må skje så kostnadseffektivt som mulig innenfor de gitte rammebetingelsene.

Støtteordninger

Støtteordningene i jordbruket omfatter bl.a. støtte til primærprodusenter, markedsregulering på omsetningsleddet samt importvern. En indikator for støttenivået i jordbrukssektoren utarbeides av OECD og måler både direkte og indirekte støtte til jordbruket relativt til næringslivets rammebetingelser generelt. Indikatoren kalles PSE ("Producer Subsidy Equivalent"), definert som summen av budsjettstøtte og skjermingsstøtte. For Norges del viser indikatoren at støtten til jordbruket i 1998 utgjorde 70 % av produksjonsverdien i næringen. Norge er sammen med Sveits, Island og Japan de land i OECD med det høyeste nivået på støtte til jordbruket. Gjennomsnittet i EU var til sammenligning 45 %, og gjennomsnittet i OECD var 37 %.

Markedsregulering i omsetningsleddet

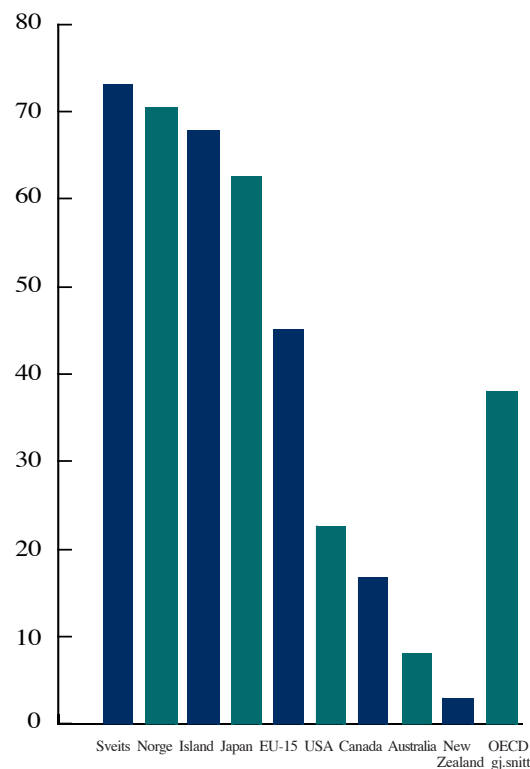
Markedsreguleringene i omsetningsleddet bidrar til begrenset konkurranse i flere av landbrukssektorene. En årsak til lite fungerende konkurranse er rollen samvirkeaktørene har som markedsregulator i de ulike sektorene. Denne rollen medfører betydelig asymmetrisk informasjonstilgang i (og om) markedet. Ved å ha

kontroll over råvareproduksjonen og ha ansvar for markedsregulering gis en samvirkeaktør en dominerende markedsposisjon.

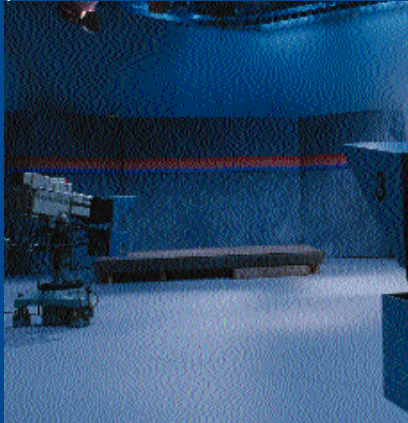
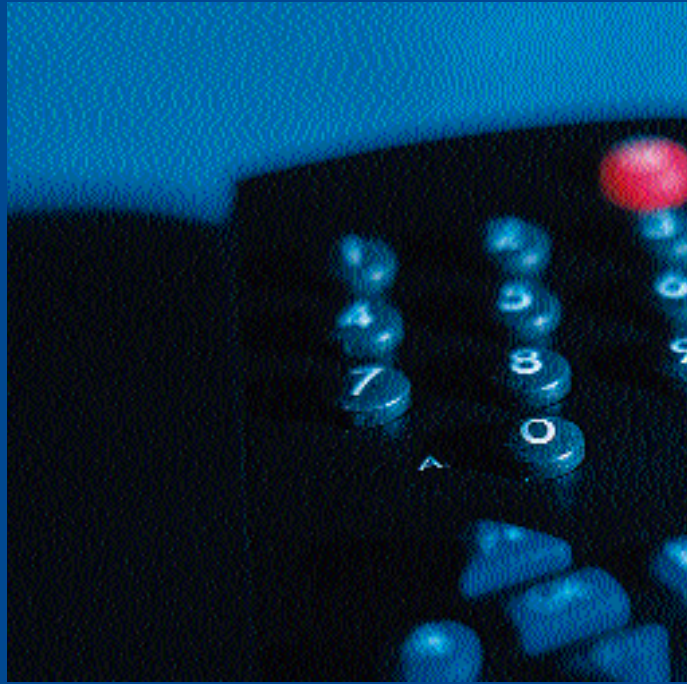
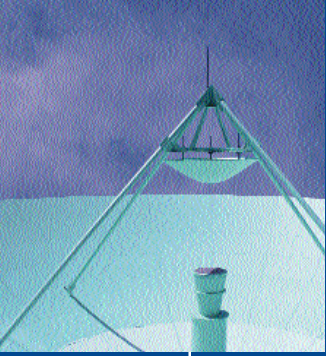
Produksjonen av landbruksvarer er i Norge så liten at den neppe har innflytelse på prisene på verdensmarkedet. Prisene på verdensmarkedet er til dels betydelig lavere enn prisene innenlands. Reguleringseksport gjør at innenlandsk salgsvolum blir mindre og prisene høyere enn hva som ellers ville vært tilfelle. Omsetningsrådet finansierer ordningen med omsetningsavgiften.

Konkurransetilsynet vil arbeide for at det utvikles virkemidler som kan bidra til at de politiske mål for landbruket blir nådd på en mest mulig effektiv måte. Det er i den sammenheng naturlig at tilsynet retter fokus mot markedsregulering og omsetningsordninger som virker hindrende på konkurransen mellom ulike aktører. (Se eksempler på saker tilsynet har hatt til behandling i landbrukssektoren, s.22.)

Produksjonsstøtte til jordbrukssektoren (PSE) i prosent av produksjonsverdi, 1998

Kilde: OECD

KRINGKASTING

Konkurransen i markedet for kringkasting av tv-signaler skjer på flere arenaer. Konkurransen om seere og reklameinntekter står sentralt og skaper konkurranse mellom tv-selskapene om bl.a. innkjøp av programmer og best mulig distribusjon.

Tv-signaler kan distribueres gjennom bakkesendernett (terrestriell distribusjon), kabel-tv og via satellitt.

Tildeling - konsesjoner

Bakkesendinger er regulert gjennom tildeling av konsesjon, som gis av Statens medieforvaltning, med unntak for riksdekkende sendinger, som reguleres av Kulturdepartementet. Kanaler som sendes gjennom bakkesendernettet er TV2, NRK og lokal-tv. TVNorge sender dessuten over de lokale tv-selskaperes frekvenser. Kun TV2 er i dag tildelt konsesjon til riksdekkende reklamefinansierte bakkesendinger. TV2 er gjennom konsesjonsvilkårene pålagt forpliktelser om programinnhold og dekningsgrad. Ettersom frekvenser er en knapp ressurs, bør tildeling av konsesjoner skje på en måte som i størst mulig grad sikrer effektiv utnyttelse av denne knappe ressursen.

Kabelnett

Distribusjon av tv-signaler gjennom kabel domineres i dag av to aktører; UPC Norge og Telenor Avidi. I tillegg er det en rekke mindre, lokale operatører. Kabeldistribusjon av tv-signaler innebærer betydelige kostnader ved oppbygging og vedlikehold av infrastruktur. Det er derfor sjelden direkte konkurranse mellom parallelle nett i lokale markeder. Resultatet er at hver leverandør ofte er monopolist i sine områder. Unntaket er Oslo, hvor det i enkelte områder finnes alternative leverandører.

Satellitt - smartkort

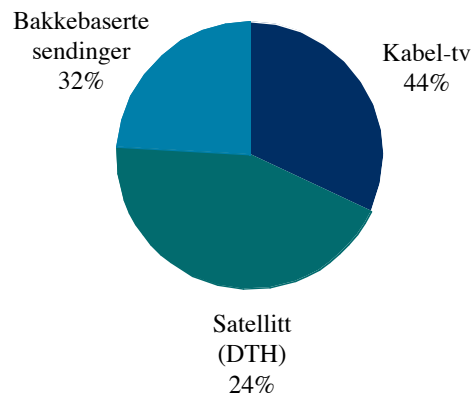
Markedet for distribusjon av tv-signaler over satellitt domineres på den ene side av Telenor med en betydelig posisjon som satellittdistributør i Norden, og på den annen side av to aktører som distribuerer sendingene direkte til abonnentene ved hjelp av smartkortteknologi (såkalt "direct to home", DTH). De to aktørene i smartkortmarkedet er ViaSat, eid av det svenske medieselskapet Modern Times Group, og Canal Digital Norge (CDN), eid av Telenor, TV2 og Canal Digital. CDN overtok i 1999 den tredje aktøren, Norgeskanalen, fra TV2. Konkurransetilsynet grep i den sammenheng inn mot et avtalepunkt som sikret CDN enerett til smartkortdistribusjon av TV2, da en mente at eksklusivitet til en av kanalene med størst publikumsoppslutning ville forsterke en allerede vesentlig

konkurransbegrensning i markedet. Vedtaket ble påklaget til Arbeids- og administrasjonsdepartementet, som i januar 2000 opphevet tilsynets vedtak. (Se omtale av inn-grepsaken Canal Digital Norge AS, s.24.)

Digital teknologi

Utviklingen av digital kringkastingsteknologi vil påvirke konkurransen i markedet. Når analoge sendinger fases ut, vil kapasiteten i nettene øke betraktelig og gi rom for etablering av nye tilbud. Hvilke løsninger som velges for navigering i det økte tilbudet (elektronisk programguide), kan påvirke konkurranseforholdene i markedene. Digital teknologi åpner også for nye distribusjonsformer; "video on demand", og ulike internettløsninger kommer i konkurranse med tradisjonell kringkasting. En viktig konkurransepolitisk utfordring er å finne en balanse mellom en regulering som gir tilstrekkelige incentiver til investering i ny teknologi og en regulering som sørger for at aktører ikke stenges ute fra markedet.

Distribusjon av tv-signaler, antall mottakere 1998.
Totalt antall tv-husholdninger: 1 760 000

BOKBRANSJEN

I bokbransjen reguleres priser og andre vilkår for konkurranse gjennom et sett av avtaler. Sentralt står bokbransjeavtalen mellom forlegger- og bokhandlerforeningen. Denne avtalen regulerer en stor del av omsetningen i markedet.

Det omsettes bøker for om lag 5 milliarder kroner i Norge. Det finnes totalt ca. 350 forlag med stort og smått. Av disse er ca. 50 medlemmer i Den norske Forleggerforening. Det er rundt 570 bokhandlere, hvorav alle er medlemmer av Den norske Bokhandlerforening. Bokomsetningen gjennom bokhandel er anslått til ca. 3 milliarder kroner.

Endringer i bransjeavtale

Tidligere hadde bokhandlerne enerett på salg av alle typer bøker som omfattes av bransjeavtalen. Dagens avtale åpner for at en del bøker kan selges gjennom andre kanaler, f.eks. Internett. Bokhandlerne har fortsatt enerett på salg av skolebøker. Prisen på nye bøker fastsettes av forlagene, og videreforhandlerne har ikke anledning til å endre prisen i utgivelsesåret eller det påfølgende år. For skolebøker er fastprisen tidsbegrenset. Dette eliminerer priskonkurransen. Avtalen regulerer også salg gjennom andre kanaler, herunder bokklubbene.

Innkjøpsprisen til forhandler kan nå forhandles frem mellom videreforhandlere og forlag. Konkurransetilsynet stilte som vilkår for å gi dispensasjon for avtalen at den ikke skulle omfatte skolebøker. Vedtaket ble påklaget, og Arbeids- og administrasjonsdepartementet opphevet dette vilkåret i mars 1999.

Omfattende felleseie

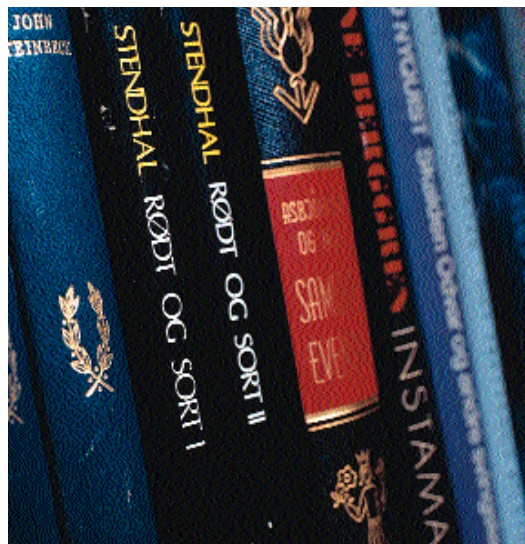
Medlemmene i forleggerforeningen står for om lag 80 % av omsetningen av bøker, inkludert omsetning gjennom bokklubber eid av foreningens medlemmer. De største forlagene er Aschehoug & Co, Gyldendal Norsk Forlag og Cappelen Forlag. Gyldendal og Aschehoug eier i fellesskap betydelige virksomheter som Forlagssentralen, Kunnskapsforlaget og De norske bokklubbene. Ved behandlingen av Gyldendal og Aschehougs oppkjøp av Universitetsforlaget høsten 1999, la Konkurransetilsynet vekt på at selskapenes interesse av å konkurrere med hverandre kan svekkes når de samarbeider i deler av markedet. Felleseie kan derfor gi grunnlag for en samforstand mellom selskapene, også i segmenter som ikke omfattes av felleseiet.

Kjededannelser

Bokhandlernes markedsandel av det totale bokmarkedet er om lag 60 %, mens bokklubbenes andel er vel 20 %. I de senere år har en sett en omfattende kjededannelse. De fire største kjedene er Libris, Interbok, Unipa og Nexus. Libris er størst, med en markedsandel på vel 20 % av bokomsetningen gjennom bokhandel. Konkurransen mellom kjedene har betydning for konkurransen mellom bokhandlerne i lokale markeder. Sterke kjeder kan forhandle seg frem til gunstige avtaler som gir medlemmene lavere kostnader og økte ressurser til markedsføring, produktprofilering, gjennomføring av tilbudskampanjer m.v. På den annen side legger bransjeavtalen sterke begrensninger på kjedenes mulighet til konkurranse på pris, både lokalt og nasjonalt.

Økende vertikal integrasjon

Den vertikale integrasjonen i bransjen har økt ved at Gyldendal i 1999 kjøpte flere forhandlere i Libris-kjeden. Vertikal integrasjon kan være uheldig fra et konkurransemessig synspunkt, dersom konkurrenter stenges ute fra markedet. Dette fordrer imidlertid markedsrett i ett ledd av verdikjeden.

E-handel

Bokbransjen står trolig overfor store endringer. Elektronisk publisering er i mange tilfeller et alternativ til tradisjonelle utgivelser, og handel over Internett er etablert som et alternativ til bokhandelen. Det ventes at slike endringer vil få stadig større betydning og dermed påvirke konkurranseforholdene i bransjen. Konkurransetilsynet er opptatt av at avtaler og reguleringer ikke legger hindringer for utvikling av effektive produksjons- og distribusjonssystemer.

Kultur- og distriktpolitikk

Bokbransjeavtalens konkurransebegrensninger er av partene begrunnet med at avtalen ivaretar viktige kultur- og distriktpolitiske målsetninger. Konkurransetilsynet har ved behandling av avtalen stilt spørsmål ved om det ikke finnes alternative virkemidler som kan ivareta disse målene på en mer effektiv måte. Etter tilsynets oppfatning finnes det mer effektive måter å støtte produksjon og spredning av litteratur på i Norge. Mer direkte tiltak som produksjonsstøtte, direkte støtte til bokhandlere og offentlige innkjøpsordninger kan være mer treffsikre virkemidler enn bokbransjeavtalen. Direkte støtteordninger kan gi et mer samfunnsøkonomisk effektivt bokmarked enn et marked som reguleres av en konkurransebegrensende bransjeavtale, og vil dessuten synliggjøre kostnadene ved å ivareta de kultur- og distriktpolitiske mål.

DAGLIGVARER

Etter en betydelig konsolidering i dagligvarehandelen de siste 10-15 årene er nå nær 100 % av omsetningen gjennom tradisjonelle dagligvarebutikker konsentrert i de fire paraplykjedene NorgesGruppen, Hakon Gruppen, NKL og Reitangruppen.

Omsetningen av dagligvarer i detaljistledet er om lag 92 milliarder kroner. I tillegg omsetter servicehandelen (i hovedsak bensinstasjoner og kiosker) for om lag 15 milliarder kroner.

Bransjegliedning

Selv om en vesentlig del av salget kommer fra tradisjonelle kioskvarer, antyder dette at bensinstasjonene og kioskene til en viss grad konkurrerer med dagligvarehandelen. Det er tendens til bransjegliedning, fordi bensinstasjonkjedene stadig utvikles med hensyn til salg av dagligvarer, mens Rema er etablert i bensinmarkedet. Samtidig er det en økende integrasjon mellom dagligvaregrupperingene og servicehandelen, hvor bl.a. Hakon Gruppen har gått inn på eiersiden i Statoils detaljhandel.

Internasjonal integrasjon

Det er også tendenser til internasjonal integrasjon på dagligvaresiden. Hakon er nå et datterselskap av svenske ICA AB, som igjen er 50 % eid av nederlandske Royal Ahold, og det forberedes en sammenslåing av kooperasjonene i Skandinavia.

Vertikal integrasjon

Parallelt med økt konsentrasjon i detaljistledet har det skjedd en vertikal integrasjon mellom detaljist- og grossistledet. Reitangruppen har kjøpt kjedens hovedgrossister, som nå er en del av konsernet, og grossisten Joh. Johansson er eiermessig integrert med NorgesGruppen. Dermed er alle paraplykjedene i dagligvarehandelen eiermessig integrert med sin hovedgrossist.

I tillegg til vertikal integrasjon med hovedgrossistene er eneleverandøravtaler med andre leverandører blitt mer utbredt, f.eks. innen frukt og grønt. Eneleverandøravtaler kan bidra til en effektiv ressursbruk gjennom mer effektiv distribusjon, men kan ha uheldige konkurransemessige virkninger dersom mindre leverandører stenges ute fra markedet.

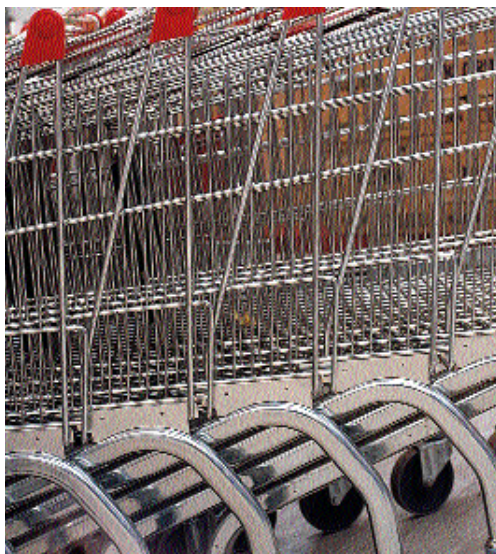
Private merker

Private merker er varemerker som er eksklusive for en detaljistkjede. Private merkers andel av omsetningen er lav i Norge, sammenlignet med resten av Europa, men er økende. Andelen økte fra 3,7 % i 1. kvartal i 1996 til 6,6 % i september 1998 (Gabrielsen og Sørgard: Vertikal integrasjon, private merker og konkurranse i matvarehandelen, SNF 1998). Så lenge private merker har en beskjeden utbredelse, bidrar de trolig til å skjerpe konkurransen i dagligvaremarkedet. En større andel private merker kan imidlertid medføre det motsatte, dersom forbrukernes mulighet til å sammenligne priser og kvalitet mellom de ulike kjedene reduseres.

Konkurransetilsynet vedtok i 1999 en ny forskrift om prisopplysning for varer. Det kreves nå at enhetspris skal oppgis for de aller fleste varer. Dette vil gjøre prissammenligning mellom ulike produktvarianter enklere for forbrukerne, og kan motvirke potensielle konkurranseproblemer bl.a. som følge av økt utbredelse av private merker.

Bonusprogram

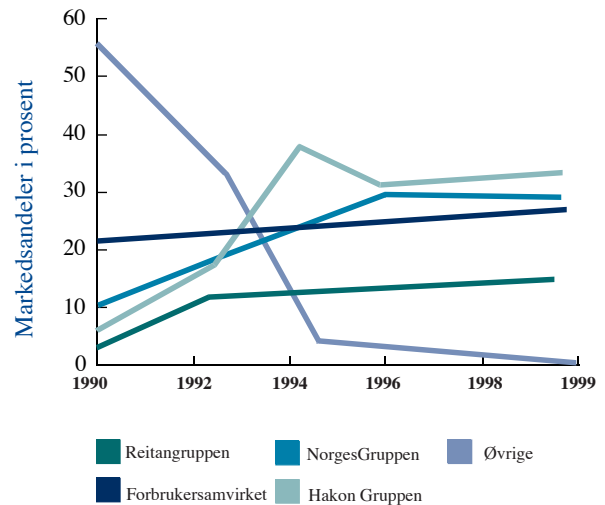
Tre av de fire paraplykjedene i dagligvarehandelen tilbyr i dag bonuskort. Forbrukersamvirket har hatt medlemsordninger i lang tid, mens NorgesGruppen og Hakon har hatt hvert sitt bonusprogram i samarbeid med annen detaljhandel siden våren 1997. Konkurransetilsynet er av den oppfatning at bonusprogrammene i detaljhandelen, slik de er utformet i dag, har liten lojalitetsskapende effekt og derfor er lite skadelige fra et konkurransemessig synspunkt.

Forskyvning av markedsmakt

Utviklingen av sterke dagligvaregrupperinger har endret maktfordeling og styrkeforhold i verdikjeden som strekker seg fra produsent til sluttbruker. Tradisjonelt har produsentene vært den sterke part, men dette er nå endret slik at produsentenes selgermakt i større grad møtes av kjøpermakt i distribusjonen. Alt i alt synes utviklingen av paraplykjeder å ha bidratt til sterkere konkurranse, ettersom kjedenes kjøpermakt kan demme opp mot produsentenes selgermakt. For eksempel har innføringen av private merker antakelig bidratt til å presse produsentene. Det er imidlertid konkurransemessig uheldig dersom konsentrasjonen i dagligvarehandelen medfører at paraplykjedenes motiv til å konkurrere seg imellom svekkes. Tatt i betraktning den høye konsentrasjonen i markedet, vil derfor Konkurransetilsynet følge utviklingen i markedet nøye.

Paraplykjedenes markedsandeler i detaljistledet

Kilde: ACNielsen Norge AS

KONKURRANSETILSYNETS AKTIVITETER

KONTROLL OG HÅNDHEVING AV FORBUDSBESTEMMELSENE

I 1999 behandlet Konkurransetilsynet 114 saker om forbud mot prissamarbeid og leverandørreguleringer.

Saksantallet er vesentlig lavere enn i 1998. Hovedårsaken er at tunge enkeltsaker er blitt prioritert på bekostning av saker av mindre betydning. Kontroll av ulovlige konkurransebegrensninger var prioritert i 1999. Det anses viktig at lovbrudd leder til reaksjon.

Konkurransetilsynet har lagt vekt på bistand til påtalemyndigheten i saker som er anmeldt, og har videre prioritert kontroll av at tilsynets vedtak blir fulgt opp. Bistand til påtalemyndigheten har bl.a. omfattet vinningsberegninger og forberedelser til retts sak. Flere kontrollsaker har vært arbeidskrevende med hensyn til etterforskning og juridisk oppfølging.

Bevissikringer

Det er i løpet av året gjennomført bevissikringer i seks saker etter konkurranseloven § 6-2. Bevissikring er foretatt i følgende bransjer: Elektrogrossister, møbelbransjen (to saker), sportsartikler (to saker) samt i markedet for rengjøringsapparater. Kontrollene er gjennomført i tråd med retningslinjer som skal sikre at saksbehandlingen i alle ledd er effektiv og ivaretar sentrale rettssikkerhetsgarantier.

Oppfølging og virkningsvurderinger

Arbeidet med virkningsvurderinger er organisert i tverrfaglige arbeidsgrupper. Gruppene har bl.a. analysert de økonomiske bevis i sakene, og på et mer generelt grunnlag vurdert spørsmål om merpris og inndragning. Konkurransetilsynet har vurdert håndteringen av elektronisk lagret informasjon for å etablere effektive og sikre rutiner. Vurderinger om og beregning av vinning er viktig i saksbehandling og i bistand til påtalemyndigheten i saker med grove brudd på konkurranselovens forbudsbestemmelser.

Det er vanskelig å måle effektiviteten av kontrollvirksomheten. Kontrollvirksomheten og konkurranselovens forbudsbestemmelser er etter hvert godt kjent hos de fleste næringsdrivende og deres juridiske rådgivere. Konkurransetilsynet følger opp indikasjoner på ulovlige konkurransebegrensninger av betydning, og søker å

etterforske sakene grundig. Vedtatte forelegg og bøter ved ulovlige konkurransebegrensninger var i 1999 blant de høyeste gitt i Norge. Det må derfor antas at kontrollvirksomheten har en preventiv virkning.

Aktuelle saker

- Konkurransetilsynet gjennomførte i januar 1999 kontroller mot en rekke grossister av elektrotekniske produkter. Saken gjelder en antatt overtredelse av forbudet mot prissamarbeid ved mistanke om samordnet opptreden i perioden 1994-99. Etterforskningen har vært omfattende. Saken ventes avsluttet i løpet av 1. halvår 2000.
- Konkurransetilsynet har tidligere anmeldt Dale Garn og Trikotasje for ulovlige prisreguleringer av videreforhandlerne. Dale vedtok i 1999 et forelegg på 500 000 kroner.
- Konkurransetilsynet fattet vedtak om tvangsmulkt overfor stoffleverandøren Røros Tweed fordi firmaet unnlot å etterleve tilsynets inngrep mot en leveringsnektelse. Vedtaket om tvangsmulkt ble pålagt av Røros Tweed, og senere opphevet av Arbeids- og administrasjonsdepartementet.

Kontroll- og håndhevingsaker	1996	1997	1998	1999
Behandlet	189	121	214	114
Henlagt	112	38	97	92
Innskjerpet	71	81	114	20
Tvangsmulkt	0	1	0	1
Anmeldt	1	1	3	1

- Forbudet mot prissamarbeid ble innskjerpet overfor Den norske Bokhandlerforening i forbindelse med samarbeid om prising av "plasting" av skolebøker.
- I desember ble det foretatt en bevissikring hos Gresvig på grunn av mistanke om overtredelse av Konkurransetilsynets vedtak av 10. oktober 1997. Det er første gang tilsynet følger opp etterlevelsen av et vedtak på denne måten. Sakens oppfølging er gitt høy prioritet.
- Møbelbransjen har vært gjenstand for to bevissikringer i 1999. Den ene saken gjelder mistanke om ulovlig prissamarbeid mellom to kjeder av møbelhandlere. Bevissikring ble foretatt i desember, og saken er under etterforskning. Den andre kontrollen ble foretatt i mars på bakgrunn av mistanke om ulovlig leverandørpåvirkning av priser.

Elektrosaken – forelegg til sentrale aktører

I juni 1998 anmeldte Konkurransetilsynet selskapene ABB og Siemens, samt fem personer i disse selskapene, til Økokrim. Saken gjaldt mistanke om ulovlig pris- og anbudssamarbeid over flere år i markedet for tekniske leveranser til kraftverk. I dette markedet hadde selskapene en omsetning på minst 1,5 milliarder kroner i løpet av perioden. I mai 1999 utferdiget Økokrim forelegg på henholdsvis 13,5 og 6,5 millioner kroner, som ble vedtatt umiddelbart. Saken ble henlagt i forhold til de anmeldte personer. Tilsynet bistod Økokrim med vurdering av virkningene av samarbeidet og konkluderte med at dette resulterte i en betydelig merpris til de to bedriftene. Til tross for at foreleggene var blant de høyeste som var gitt i Norge, stilte Konkurransetilsynet spørsmål ved om reaksjonen hadde tilstrekkelig forebyggende effekt.

Bakgrunn for konkurranselovens forbudsbestemmelser

Forbudene mot markedsdeling og samarbeid om priser og anbud er viktige virkemidler i arbeidet for å fremme virksom konkurranse. Begrunnelsen for forbudene er særlig at slike konkurransereguleringer er til skade for samfunnsøkonomien ved at prisene og kostnadsnivået normalt blir høyere enn i et marked med konkurranse. Brudd på konkurranselovens forbud mot konkurransereguleringer kan medføre bøter eller fengsel, samt inndragning av den gevinst som følger av ulovlig samarbeid. Det sentrale virkeområdet for lovens forbudsbestemmelser er det skjulte kartellsamarbeid hvor konkurrenter begrenser konkurransen seg imellom.

Ved anbudssamarbeid koordinerer to eller flere konkurrenter priser og vilkår før et anbud eller tilbud legges inn. Slikt samarbeid ligger nær opp til bedrageri, sett fra kundenes ståsted.

Prissamarbeid mellom konkurrerende aktører innebærer at konkurransen i et marked svekkes eller elimineres. Prisnivået i markedet blir høyere, og bedrifter behøver i liten grad å ta hensyn til konkurranse fra mer effektive aktører. Ved markedsdeling elimineres konkurransen mellom potensielle konkurrenter ved at man avtaler områdedeling, kundedeling, produktspesialisering eller fastsetter kvoter. Aktørene kan da øke prisene med mindre bekymring for at etterspørselen vil rettes mot konkurrentene, fordi kundenes valgmuligheter er svekket.

Foruten høyere priser har de ulike formene for kartellsamarbeid det til felles at de i liten grad stimulerer til effektiv drift og utvikling av nye produkter og prosesser. Unødig store kostnader blir påført de enkelte ledd i omsetningskjeden, og økonomien som helhet påføres et effektivitetstap. Konkurranse stimulerer til effektiv drift og utvikling ved at de mest effektive aktørene lykkes, mens lite effektive aktører etter hvert faller ut av markedet.

Forbudsbestemmelsene håndheves ved ordinære kontrollbesøk eller ved bevissikringer med samtykke fra forhørsretten i alvorlige saker. I løpet av de siste 13 årene er 27 saksforhold om konkurransekriminalitet anmeldt til politiet eller Økokrim. I EU og USA er det økende fokus på ulovlig kartellvirksomhet, og reaksjonene er ofte meget strenge.

INNGREP MOT KONKURRANSESKADELIG ATFERD

I 1999 vurderte Konkurransetilsynet 69 saker om konkurransebegrensende samarbeid og skadelig bruk av markedsrett, etter inngreps hjemmelen i konkurranseloven § 3-10.

De aller fleste sakene ble vurdert etter anmodning fra næringslivet eller publikum for øvrig. Det ble fattet fem inngrepsvedtak, derav to forskrifter. I 17 saker fant en etter grundig vurdering at grunnlaget for inngrep ikke var til stede, mens 46 saker ble henlagt i en tidlig fase av saksbehandlingen. Det ble fattet ett vedtak om oppheving av tidligere vedtak.

Aktuelle saker

Takster for kjøring med drosje har lenge vært regulert med hjemmel i konkurranseloven § 3-10. Prisregulering av drosjetransport har vært drøftet etter at Konkurransetilsynet foreslo en oppheving av reguleringen. Arbeids- og administrasjonsdepartementet besluttet at regulering av maksimalpriser kan oppheves i områder med to eller flere drosjesentraler, dersom tilsynet mener at forholdene ligger til rette for konkurranse mellom sentralene. Prisreguleringen oppheves våren 2000, og tilsynet vil følge utviklingen i markedet nøye.

Konkurransetilsynet har grepet inn mot TONOs kontrakter med rettighetshaverne og stemmerettsreglene i organisasjonen. TONO er et andelsselskap som forvalter rettighetshaveres interesser i forbindelse med offentlig fremføring av musikk. Inngrepet medfører at rettighetshaverne kan velge å la TONO forvalte kun deler av deres verk, samt at TONO må endre reglene slik at flere rettighetshavere kan oppfylle kravet til å bli andelshaver.

Uten grunnlag for inngrep

Konkurransetilsynet har vurdert flere saker under inngreps hjemmelen uten å finne at grunnlag for inngrep har vært til stede. Lefdal Elektromarked påklaget at Bang & Olufsen nektet levering av sine produkter. Etter vurdering fant tilsynet at det var tilstrekkelig med alternative leverandører i markedet. Tilsynet har vurdert vilkårene for anløpsavgift for skyttelbusser ved Oslo Lufthavn Gardermoen, Bankforeningens krav til utforming av BankAxept-kort, samt flere leveringsnektelser, men etter tilsynets vurdering ledet ingen av disse forholdene til en begrensning av konkurransen i strid med konkurranselovens formål.

Konkurransetilsynet har vurdert et vedtak fra 1994 som forbød et punkt i Interfloras vedtekter som hindret medlemmene dobbeltmedlemskap i konkurrerende virksomhet. Tilsynet vurderte at konkurranseforholdene i markedet ikke lenger tilsa at kriteriene for fortsatt forbud var til stede, og opphevet derfor vedtaket.

Inngrepssaker etter krrl. § 3-10	1996	1997	1998	1999
Behandlet totalt	61	79	52	69
Inngrep	3	11	4	5

Kommunalt helsestudio - anmodning om inngrep

Vefsn kommune driver Kippermoen Idrettssenter, som består av idrettshaller, svømmehall og rom for styrketrening. Driften av senteret finansieres over kommunens budsjett. Satser for egenbetaling ved bruk av anleggene fastsettes av kommunestyret.

Etter Konkurransetilsynets oppfatning kan mye tyde på at Vefsn kommune indirekte subsidierer driften av Kippermoen helsestudio, som er en del av anleggene. Subsidieringen er i strid med konkurranselovens formål om effektiv ressursbruk, ettersom den kan føre til at den eneste konkurrenten i området presses ut av markedet, og at det kommunale helsestudioet får en monopolstilling. Dersom det er ønskelig å subsidiere trening i helsestudio, bør subsidier være mest mulig konkurransøytrale.

For vedtak rettet mot kommunale organer ligger kompetansen til inngrep hos Arbeids- og administrasjonsdepartementet. Konkurransetilsynet anbefalte departementet å gripe inn mot Vefsn kommunes subsidiering av Kippermoen helsestudio. Tilsynet foreslo at helsestudioet skilles ut som egen organisatorisk enhet, og at treningsavgiften i utgangspunktet skal reflektere reelle kostnader ved å trene i helsestudioet. Ved utskilling som egen enhet med selvstendig regnskap, blir det enklere å kontrollere at driften skjer på like vilkår med private aktører i markedet.

I brev av 10. desember 1999 har departementet etter en samlet vurdering av hensynet til samfunnsøkonomisk effektivitet, hensynet til det kommunale selvstyret, helsepolitiske hensyn og de konkurransemessige forhold som saken reiser, ikke funnet å ville gripe inn overfor Vefsn kommune.

Inngrep i landbruksmarkedet

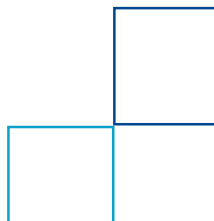
Konkurransetilsynet har i 1999 i to tilfeller grepet inn mot Egg- og fjørfesamvirkets vilkår for slaktning av kylling og høns.

Egg- og fjørfesamvirket (Prior) er i store deler av landet alene om å slakte høns. Enkelte av samvirkets distriktsorganisasjoner opererte med ulike betingelser for slaktning av høns til eggprodusenter, avhengig av om de leverte sine egg til eggsamvirket eller til samvirkets konkurrenter. Konkurransetilsynet fant at de differensierte betingelsene virket begrensende på konkurransen mellom eggpakteriene. Ordningene medførte etter tilsynets oppfatning heller ikke noen samfunnsøkonomiske effektivitetsgevinster. Det ble derfor fattet vedtak som forbød Prior å gi ulike betingelser for slaktning av høns, avhengig av hvor produsentene leverer egg.

Konkurransetilsynet har også grepet inn overfor Priors nektelse av å kjøpe slaktekyllinger med basis i "foreldreimporterte" dyr, det vil si importerte avlsdyr. Forretningsnektelsen berørte de to eneste rugeriene som står utenfor egg- og fjørfesamvirket. Samvirket begrunnet kravet med at det ikke lenger er begrensning i importvolum av levende fjørfe, samt at bestemmelser om karantene for importert fjørfe er opphevet.

Tilsynet la til grunn at veterinære regler og nasjonal oppfølging ivaretar dyrehelsemessige standarder. Når standardene er oppfylt, må det legges avgjørende vekt på konkurransemessige konsekvenser av eventuelle tilleggskrav. Prior har om lag 90 % av markedet for slaktekyllinger, noe tilsynet mener gir Prior en dominerende stilling i markedet. Tilsynets vurdering var at kravet til kyllingenes avlspyramide virket konkurransebegrensende og til fordel for Prior. Tilsynet påla derfor Prior mottakspått for slaktekyllinger fra norske leverandører, uavhengig av dyrenes avlspyramide.

BEDRIFTSERVERV

Konkurransetilsynet behandlet i 1999 totalt 31 bedriftserved. 17 saker ble henlagt i en tidlig fase i saksbehandlingen. I to saker ble det grepet inn med vilkår for bedriftservedet, mens det i de øvrige sakene ble fattet avgjørelse om ikke-inngrep etter nærmere vurdering.

Aschehoug og Gyldendals oppkjøp av Universitetsforlaget og Canal Digital Norges erverv av Norgeskanaalen var viktige saker i 1999.

Da Statkraft ervervet en betydelig aksjepost i Bergenshalvøens kommunale kraftselskap (BKK), varslet Konkurransetilsynet først et inngrep, men fant etter drøftelse med partene at det likevel ikke var grunnlag for inngrep.

Gyldendal ervervet en større andel bokhandlere i Libris-kjeden i 1999. Til tross for at Konkurransetilsynet mener at Gyldendal har markedsrett i forlags- og distribusjonsleddet som følge av et betydelig felleseie med Aschehoug, var det tilsynets vurdering at ervervet ikke førte til konkurransebegrensning som gav grunnlag for inngrep. Tilsynet påpekte imidlertid at man nøyde vil vurdere eventuelle ytterligere bokhandlerkjøp som Gyldendal foretar seg i forhold til konkurranseloven § 3-11, tatt i betraktning den høye eierandelen Gyldendal får i Libris og som gir forlaget økt informasjon og innflytelse i detaljleddet.

I forbindelse med behandlingen av Wilh. Wilhelmsen ASA og Walleniusrederierna ABs opprettelse av et fellesforetak, har Konkurransetilsynet foretatt en juridisk avklaring av når et fellesforetak skal vurderes etter konkurranselovens bestemmelser om bedriftserved (§ 3-11), og når forbudsbestemmelsene i konkurranseloven kommer til anvendelse. Tilsynet fant at den aktuelle saken måtte behandles etter § 3-11, men at ervervet ikke førte til en konkurransebegrensning i strid med lovens formål.

Bedriftserved	1996	1997	1998	1999
Behandlet totalt	46	41	46	31
Inngrep	1	3	2	2

Aschehoug og Gyldendals oppkjøp av Universitetsforlaget

Aschehoug og Gyldendal har siden 1988 eid 25 % av Universitetsforlaget. I juni 1999 kom de med et felles tilbud til de øvrige aksjonærene i Universitetsforlaget om kjøp av samtlige aksjer i forlaget. Konkurransetilsynet har godkjent dette ervervet på vilkår.

Konkurransetilsynet mener at konkurransen i skolebokmarkedene var vesentlig begrenset allerede før ervervet av Universitetsforlaget. Aschehoug og Gyldendal har betydelige markedsandeler i disse markedene, og ervervet av Universitetsforlaget bidrar til å gi forlagene en enda sterkere markedsposisjon. Selskapene har mulighet og incentiver til å opptre i samforstand, og kan på den måten utnytte vesentlig markedsrett i disse markedene. Ervervet av Universitetsforlaget fører til at forlagenes mulighet for utnyttelse av markedsrett øker.

I drøftelser med partene fant Konkurransetilsynet en løsning som tar hensyn til de konkurransemessige problemstillingene. Løsningen innebærer at Universitetsforlagets grunnskoleredaksjon og Økonomiforlaget blir solgt til en uavhengig tredjepart, samt at Gyldendal kjøper Aschehougs eierandeler i Yrkesopplæringen. Tilsynet har i vurderingen av løsningen tatt hensyn til de kostnadsbesparelsene som ervervet av Universitetsforlaget antas å gi.

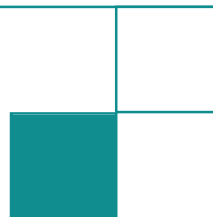

Inngrep mot Canal Digital Norge AS' erverv av Norgeskanalen AS

I 1998 kjøpte Canal Digital Norge TV2s datterselskap Norgeskanalen, som distribuerer satellittkringkastede tv-signaler til forbrukere ved bruk av smartkortteknologi. TV2 overtok 16 % av aksjene i Canal Digital Norge som vederlag. Canal Digital Norge fikk samtidig eksklusiv rett til distribusjon av TV2s satellittkringkastede sendinger.

Konkurransetilsynets fremste innvending var at Canal Digital Norge fikk eksklusivitet i smartkortdistribusjonen av TV2. Så lenge konkurrenter ikke får tilsvarende adgang til å distribuere TV2, vil dette etter tilsynets oppfatning forsterke en allerede vesentlig begrensning av konkurransen i markedet. Selv om eksklusivitetsavtalen også kan gi effektivitetsgevinster, mener tilsynet at disse gevinstene ikke kan oppveie det samfunnsøkonomiske tapet ved konkurransebegrensningen.

Konkurransetilsynet forbød derfor TV2 å inngå avtaler som gir Canal Digital Norge eksklusiv rett til smartkortdistribusjon av kanalen. Et forbud mot eksklusiviteten kan etter tilsynets vurdering bidra til mer effektiv konkurranse mellom Canal Digital Norge, ViaSat og eventuelle nye konkurrenter. Vedtaket ble påklaget til Arbeids- og administrasjonsdepartementet. I et vedtak av 21. januar 2000 opphevet departementet tilsynets vedtak, under henvisning til at det var anvendt feil lovhjemmel til inngrep mot eksklusivitetsavtalen.

Felleskjøpene / Stormøllen / Statkorn

Felleskjøpene overtok i 1999 kraftfôrvirksomheten i Stormøllen AS og 50 % av aksjene i Statkorn AS. I markedene for kraftfôr og andre driftsmidler til jordbruket har felleskjøpene høye markedsandeler.

Stormøllen har vært den eneste konkurrenten til felleskjøpene når det gjelder salg av disse varene i store deler av landet. Overtakelsen av Stormøllens kraftfôrvirksomhet fører til at felleskjøpene kommer i en monopolstilling i disse områdene.

Kornomsetningen domineres av Felleskjøpet Øst Vest og Statkorn. Felleskjøpenes oppkjøp i Statkorn svekker konkurransen mellom de to hovedaktørene.

Etter Konkurransetilsynets syn var konkurransen i flere berørte markeder vesentlig begrenset før ervervene. Transaksjonene forsterket denne konkurransebegrensningen. Tilsynet varslet derfor inngrep mot ervervene i november 1999. I februar 2000 godkjente tilsynet ervervene på bestemte vilkår. Felleskjøpene må selge to produksjonsanlegg for kraftfôr, og konkurrenter skal ha forkjøpsrett til eventuelle anlegg som felleskjøpene legger ned.

Konkurransetilsynet har fastsatt andre vilkår som gjør det vanskelig for felleskjøpene å bruke sin posisjon i Statkorn til å hindre dannelse av nye kornhandelselskaper eller til å gi deres konkurrenter i kraftfôrbransjen forverrede vilkår.

DISPENSASJONER

Konkurranseloven § 3-9 gir Konkurransetilsynet adgang til, på visse vilkår, å gi dispensasjon til avtaler som strider mot lovens forbudsbestemmelser.

Vilkåret for å gi dispensasjon er at konkurransen i vedkommende marked forsterkes, at det oppnås effektivitetsgevinster som kan oppveie de konkurransebegrensende virkninger, at konkurransereguleringen har liten konkurransemessig betydning eller at det foreligger særlige hensyn.

Antall dispensasjoner

I 1999 behandlet Konkurransetilsynet til sammen 85 dispensasjonssaker. I 53 tilfeller ble dispensasjon innvilget for hele eller deler av samarbeidet det ble søkt om, herav 34 søknader om samarbeid i kjeder eller grupper. Seks søknader ble avslått, mens 26 saker gjaldt oppheving av eldre dispensasjoner.

Tabellene viser hvilke forbudsbestemmelser det ble gitt dispensasjoner for, og hvilke hjemler som ble benyttet. I noen vedtak kan det benyttes flere hjemler eller dispenseres fra flere bestemmelser samtidig.

Dispensasjonssaker

Alle de fire store paraplyorganisasjonene innenfor dagligvaremarkedet har søkt om dispensasjon for prisregulering for en eller flere av sine detaljistkjeder. Konkurransetilsynet mener at slik prisregulering i dagligvaremarkedet gir grunnlag for sterkere konkurranse på pris mellom de ulike paraplykjedene. Alle søknader er derfor innvilget på betingelse av at forhandlerne står fritt til å fastsette lavere priser enn de sentralt fastsatte.

Medlemmene i kjeden Bademiljø fikk i 1999 innvilget dispensasjon til samarbeid om felles priser på varer. Konkurransetilsynet har tidligere avslått kjedens søknad om dispensasjon for lignende samarbeid på grunn av vertikale bindinger til den største distributøren i markedet. Etter at disse relasjonene ble løst, fant tilsynet at grunnlaget for dispensasjon var til stede.

Kjøttbransjens Landsforbund søkte om dispensasjon til å fastsette veiledende priser i markedet for skåret kjøtt etter at maksimalprisforskriften for kjøtt ble opphevet. Konkurransetilsynet fant at samarbeidet kunne begrense konkurransen uten at det ville gi opphav til effektivitetsgevinster som oppveier de uheldige virkningene. Tilsynet fant heller ikke at det forelå særlige hensyn, og avslø derfor søknaden om dispensasjon.

Dispensasjonssaker	1996	1997	1998	1999
Behandlet	150	129	131	85
Innvilget	130	101	70	53
Avslått	12	7	1	6
Bortfalt/opphevet	8	21	60	26

Dispensasjonshjemmel	1998	1999
§ 3-9 a) konkurransen forsterkes	29	21
§ 3-9 b) effektivitetsgevinster	18	8
§ 3-9 c) liten konkurransemessig betydning	19	22
§ 3-9 d) særlige hensyn	6	6

Bestemmelser det er dispensert fra	1998	1999
§ 3-1, 1. og 2. ledd, prissamarbeid og prisregulering	66	47
§ 3-2, anbudssamarbeid	3	6
§ 3-3, markedsdeling	16	10
§ 3-4, sammenslutninger og foreninger	13	8

Tabellene viser hvilke forbudsbestemmelser det ble gitt dispensasjoner for, og hvilke hjemler som ble benyttet. I noen vedtak kan det benyttes flere hjemler eller dispenseres fra flere bestemmelser samtidig.

Filmleieavtalen

Kommunale Kinematografers Landsforbund, Norske Filmbyråers Forening og Kommunenes Filmcentral har hatt filmleieavtaler siden 1953.

Filmleieavtalen regulerer filmleien som kinoene betaler. Den forhindrer at kinoer og filmbyråer kan forhandle seg frem til individuelle leievilkår. Konkurransen begrenses både mellom kinoene og filmbyråene.

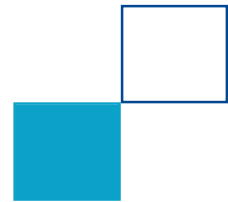
Konkurransetilsynet mener at det på kort sikt ikke finnes noen reelle alternativer til filmleieavtalen for å fremme et godt kinotilbud i distriktene. Avtalen bidrar dermed til å oppfylle kultur- og distriktspolitiske mål. Tilsynet har gitt filmleieavtalen dispensasjon fra konkurranseloven på vilkår av at kinoeiere skal kunne forhandle med filmdistributører om å få tidligere tilgang på film mot å betale en høyere filmleie enn fastsatt i avtalen. Bare kinoeiere skal kunne ta initiativ til slike forhandlinger. Tilsynet mener at dette vilkåret ikke fjerner grunnlaget for filmleieavtalen.

Kommunale Kinematografers Landsforbund har påklaget Konkurransetilsynets vedtak. Tilsynet har gitt klagen oppsettende virkning mens den behandles i Arbeids- og administrasjonsdepartementet.

Avslag – norm for bonusberegning innen motorvognforsikring

Konkurransetilsynet av slo i 1999 en søknad fra Norges Forsikringsforbund om dispensasjon for felles norm for beregning av bonus på motorvognforsikring. Med bonus menes her rabatt i premien som gis på nærmere definerte vilkår. Det har tidligere vært et slikt samarbeid i bransjen, men de seneste årene har det vært konkurrerende bonus-systemer. I 1997 opphørte utveksling av bonusopplysninger. Samlet premie for motorvognforsikring var i 1998 om lag 8,5 milliarder kroner.

Etter Konkurransetilsynets vurdering vil en bransjenorm for bonusberegning begrense priskonkurransen i markedet for motorvognforsikring. Dette vil klart være ugunstig for forbrukerne. Forsikringsselskapenes mange kriterier for risikovurdering (bilmerke, årsmoell, distrikt, forsikrings-takers alder og kjønn etc.) medførte dessuten at et felles bonussystem bare marginalt kunne gjøre kundens valg enklere. Tilsynets avslag ble innklaget til Arbeids- og administrasjonsdepartementet, som ikke tok klagen til følge.

OFFENTLIGE TILTAK

Etter konkurranseloven § 2-2 d) skal Konkurransetilsynet påpeke konkurranseregulerende virkninger av offentlige tiltak, eventuelt ved å fremme forslag med sikte på å forsterke konkurransen og lette adgangen for nye konkurrenter.

Arbeidet på dette området består bl.a. i å avgi høringsuttalelser og direkte påpeke konkurransebegrensende forhold.

Antall saker

I 1999 behandlet Konkurransetilsynet 182 hørings-saker, i 78 av disse sakene hadde tilsynet merknader. Tilsynet foretok 17 påpekninger etter konkurranseloven § 2-2 d), ti til departementer/direktorater, sju til kommuner/fylkeskommuner. (Se tabell)

Kontakt med kommuner

Konkurransetilsynet har i 1999 hatt en særskilt satsing rettet mot kommunesektoren. Regionkontorene gjennomførte besøk og samtaler med utvalgte kommuners administrative og politiske ledelse. Det ble høsten 1999 gjennomført 14 slike kommunebesøk, fordelt over hele landet, og satsingen vil i år 2000 bli utvidet mot et større antall kommuner. Kommunene står for en betydelig del av den samlede ressursbruk i offentlig sektor. Tema for satsingen mot kommunesektoren er markedene for kommunale anskaffelser. En målsetting er å bevisstgjøre kommunenes innkjøpspersonell på forbudene mot pris- og anbudssamarbeid, slik at kommunene tar kontakt med tilsynet ved indikasjoner på slikt samarbeid. Tilsynet vil bidra til å skape større bevissthet i kommunene om betydningen av å legge

vekt på konkurranse- og effektivitetshensyn i innkjøps- og anbudsprosessene. Tilsynet argumenterer for at kommunene bør ta i bruk skriftlige anskaffelsesregelverk, og peker på fordelene ved bruk av åpne konkurranseformer som ikke favoriserer bestemte leverandører. Tilsynet kan også ta opp andre typer konkurranse spørsmål ved denne formen for kontakt.

Påpekning av konkurransevidring

Konkurransetilsynet har behandlet flere saker der private aktører klager på konkurransevidende vilkår i konkurranse med offentlig vare- og tjenesteproduksjon. Eksempler er saker vedrørende trafikkopplæring fra offentlige aktører (Sørlandets sjøforsvarsdistrikt), samt overnattings- og konferansetjenester (Statens kantiner). Det er påpekt overfor Eidskog kommune at virksomheten i forbindelse med at et sykehjem i kommunen solgte vaskeritjenester til private kunder burde skilles ut som en egen resultatenheter i kommunens budsjett. Slike saker reiser allmenne problemstillinger om organiseringen av offentlig produksjon i egne resultatenheter og konkurransevidende virkninger av offentlige støtteordninger. (Se også anmodning om inngrep i Kippermoen-saken s.22.)

Saker etter krrl. § 2-2 d)	1996	1997	1998	1999
Påpekninger etter krrl. § 2-2 d)	4	11	51	17
Høringssaker behandlet	154	180	159	182

Høringsuttalelser om fiske og havbruk

Konkurransetilsynet har i 1999 gitt høringsuttalelser for flere foreslåtte endringer av regelverket vedrørende fiske og havbruk.

• Utkast til forskrift om enhetskvoteordninger for torske trålflåten, ringnotflåten og grønlandsrekeflåten, samt sammenslåingsordning for småtrålere

Forskriften omhandler bl.a. vilkårene for tildeling og omsetning av kvoter innen fiske. Etter Konkurransetilsynets syn vil foreslåtte restriksjoner på omsetning av kvotene i de fleste tilfeller gi ineffektiv ressursbruk ved at kvotene ikke tilfaller de fiskerne som driver mest effektivt og derfor har størst betalingsvillighet. Ytterligere begrensninger i kvotenes omsettelighet skal sikre råstofftilførselen til bestemte distrikter eller landanlegg. Etter tilsynets oppfatning bør den enkelte fisker stå fritt til å levere sin fangst til det landanlegget han finner det mest lønnsomt å levere til, fordi dette vil bidra til effektiv bruk av samfunnets ressurser.

• Utkast til ny lov om havbeite

Utkastet til ny lov om havbeite omhandler regler for utsetting og gjenfangst av krepsdyr, bløtdyr og pigghuder til næringsformål. Konkurransetilsynet uttalte at tildelingen av løyver bør skje gjennom en auksjonsordning, og at løyvene bør være omsettelige etter tildeling. Ved en optimalt organisert auksjon vil løyvene tilfalle de mest effektive aktørene, som derfor er villige til å betale mest for løyvene. Dette medvirker til en bedre allokering av havbeiteressursene. I høringsutkastet foreslås også regulering av produksjon. Effektiv ressursbruk sikres best ved at den enkelte markedsaktør kan tilpasse sin produksjon til markedsetter-spørselen. Etter tilsynets oppfatning bør derfor ikke produksjonen reguleres ut fra markedshensyn.

• Utkast til regler om kontroll med Eiermessige endringer innen oppdrett av laks og ørret

Konsesjonsordningen for oppdrett av laks og ørret medfører tildeling av eksklusive rettigheter til lokaliteter langs kysten. Forslaget innebærer en begrensning for hvor mye av det tildelte konsesjonsvolum for oppdrett som én eier, direkte eller indirekte, kan ha majoritetsinteresser i. Tilsynet påpekte at det ikke er mulig å sette en generell grense for når et erverv er samfunnsøkonomisk skadelig. En for lav grense kan hindre realisering av betydelige effektivitetsgevinster. Ut fra konkurransehensyn er det dessuten unødvendig å innføre den foreslåtte eierbegrensningen, ettersom tilsynet kan gripe inn mot samfunnsøkonomisk uheldige erverv, også innenfor oppdrettsnæringen.

INTERNASJONALT SAMARBEID

Arbeidet med EØS-saker gis høy prioritet i Konkurransetilsynets internasjonale arbeid. I 1999 var det omfattende lovgivningsaktivitet i EU-kommisjonens generaldirektorat for konkurranse.

En viktig sak for Konkurransetilsynet har vært EU-kommisjonens hvitbok med forslag til revisjon av saksbehandlingsreglene som gjelder for konkurransereglene i EU, som forbyr konkurransebegrensende samarbeid og misbruk av markedsrett. Dersom EU-kommisjonens forslag blir vedtatt, vil det innebære gjennomgripende endringer av håndhevingen av EØS-avtalens konkurranseregler. Det er avholdt en norsk høring og utarbeidet en omfattende norsk høringsuttalelse som har dannet basis for en uttalelse fra EFTA/EØS-landene i saken.

Av annet lovgivningsarbeid i EU/EØS var arbeidet med det nye regelverket for vertikale reguleringer det viktigste. Det nye gruppefritaket gir fritak for vertikale avtaler mellom to eller flere bedrifter der den relevante markedsandelen er under 30 %, med enkelte spesifiserte unntak. Dette er en endring i forhold til tidligere gruppefritak på området, som i større grad har angitt hvilke typer avtaler som tillates, fremfor hvilke som forbys. Det nye gruppefritaket ble vedtatt av EU-kommisjonen i desember 1999 og trer i kraft sommeren 2000. Gruppefritaket er implementert i norsk rett.

EU-kommisjonen behandlet flere viktige fusjonssaker av betydning for Norge. Blant de viktigste enkeltsakene er Telia/Telenor-saken og forsikringsfusjonen Storebrand/Skandia/Pohjola.

OECD

I Konkurransekomiteen i OECD er alle 29 OECD-landene representert, i tillegg til enkelte ikke-medlemmer som Argentina, Brasil og Russland. Denne komiteen er et viktig internasjonalt forum for diskusjon om konkurransepolitikk. Konkurransetilsynet deltar i komiteen med tilhørende arbeidsgrupper.

Arbeidet omfatter bl.a. problemstillinger innen internasjonal håndheving av konkurransereguleringer. OECD-rådet vedtok i 1998 en rekommendasjon om å iverksette effektive tiltak mot karteller. Konkurransetilsynet har deltatt i arbeidsgrupper for å utveksle erfaringer med oppfølgingen av denne rekommendasjonen. Det er videre arrangert en rundebordskonferanse om utveksling av informasjon mellom landene ved håndheving av forbudene mot karteller, hvor problemstillinger knyttet til kontroll med internasjonale fusjoner

ble diskutert. Et annet sentralt tema er problemstillinger i deregulerte markeder, det vil si markeder hvor det helt eller delvis er blitt åpnet for konkurranse. Det har vært avholdt rundebordskonferanser om konkurranseforholdene for posttjenester, liberale erverv og innsamling av avfall. Et tilbakevendende tema er markeder med naturlige monopolelementer; som skinnegang, lokal distribusjon av post og destruksjon av søppel.

Konkurransekomiteen har avholdt rundebordskonferanser om medlemslandenes prioritering av overvåkingsressurser i forhold til luftfart og oligopolistiske markeder. I tillegg er komiteen et sentralt forum for utveksling av erfaringer.

Nordisk samarbeid

I 1998 satte de nordiske konkurransemyndigheter ned to arbeidsgrupper. For den ene gruppen var emnet nordisk håndhevingssamarbeid, mens den andre gruppen skulle vurdere beregning av konkurranseindikatorer for de nordiske økonomier.

Gruppen som vurderte nordisk håndhevingssamarbeid avgav sin rapport i desember, men arbeider videre med forslag til retningslinjer og utreder mulighetene for å kunne inngå folkerettslig bindende avtaler.

EU-kommisjonens hvitbok om modernisering av saksbehandlingsregler

EU-kommisjonen har utarbeidet en hvitbok med forslag til revisjon av saksbehandlingsreglene under konkurransereglene i EU (artikkel 81 og 82, tilsvarer EØS-avtalens artikkel 53 og 54). EU-kommisjonens forslag innebærer, dersom det blir vedtatt, at en går bort fra dagens notifikasjonssystem for konkurransebegrensende avtaler. Bakgrunnen for dette er bl.a. at dagens system med forhåndsnotifikasjon til EU-kommisjonen har medført en så stor arbeidsbyrde at det har gått ut over annet arbeid, bl.a. kontroll av etterlevelse av konkurransereglene. Den foreslåtte reformen er bygd på tre pilarer:

- Regimet med forhåndskontroll og notifikasjon oppheves
- Desentralisert håndheving av konkurransereglene
- Styrking av etterskuddsvis kontroll

Oppheving av dagens system vil gi foretakene større ansvar, siden de selv må vurdere sin atferd i forhold til konkurransereglene. Desentralisert håndheving medfører en ny fordeling av kompetansen mellom EU-kommisjonen og nasjonale myndigheter. EU-kommisjonen får ansvaret for konkurransepolitikken, mens nasjonale konkurransemyndigheter og domstoler får en styrket rolle i håndhevingen.

Fusjonen Telenor/Telia

Etter anmodning fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet utarbeidet Konkurransetilsynet en rapport om konkurranseforholdene i telesektoren i forbindelse med fusjonen mellom Telia og Telenor. Rapporten ble også sendt til EFTAs overvåkningsorgan, som sendte den videre til EU-kommisjonen.

I rapporten ble det fokusert på å analysere konkurranse-situasjonen i de markeder i Norge der Telenor og Telias datterselskap Telia Norge AS hadde overlappende virksomhet. Konkurransetilsynet konkluderte med at fusjonen ville bidra til ytterligere å begrense konkurransen i disse markedene. På denne bakgrunn mente Konkurransetilsynet at Telias aktiviteter i Norge burde selges til en eller flere andre aktører.

Kommisjonen tok saken opp til behandling og fant etter grundig vurdering at fusjonen ikke kunne anses som forenlig med fellesmarkedet og EØS-avtalen.

Etter en prosess med høringer og møter i Rådgivende Komité, kom partene med tilsagn om forpliktelser som

skulle lette konkurransemessige problemer. Blant disse var salg av konkurrerende virksomhet i Norge, Sverige og Irland, avhending av partenes kabel-tv-virksomhet i Norge og Sverige, samt å gi konkurrenter tilgang til partenes nett for lokalaksess i Norge og Sverige.

Kommisjonen godkjente fusjonen på vilkår 13. oktober 1999. Konkurransemyndighetene representerte Norge i møter i Kommisjonen gjennom hele prosessen.

PRISOPPLYSNING OG PRISUNDERSØKELSER

Konkurransetilsynet har i 1999 anvendt mindre ressurser enn tidligere på tiltak for prisopplysning og gjennomføring av prisundersøkelser.

Dette skyldes en bevisst dreining mot kontakt og påvirkning av bransjeforeninger, fremfor tidkrevende enkeltkontroller, samt en omprioritering for å styrke arbeidet med kontrollsaker.

Kontroll av prismerkingstbestemmelsene	1996	1997	1998	1999
Antall kontroller	2804	2970	2586	976
Innskjerpede overtredelser	1559	1581	1075	587

Landsomfattende prisundersøkelse

Det er gjennomført seks prisundersøkelser i 1999, hvorav fem er landsomfattende. Undersøkelsene omfatter priser på drivstoff, periodisk kontroll på kjøretøyer, teletjenester, sølvbestikk og møbler. Løpende oppdatering av kraftpriser finnes på Konkurransetilsynets hjemmesider på Internett. Det er tilsynets oppfatning at offentliggjøring av kraftpriser har tilfredsstillt forbrukernes behov for lett tilgjengelig informasjon.

Enhetsprising

I desember 1999 ble det vedtatt en ny forskrift om prisopplysning for varer. EUs prismerkingdirektiv er en del av forskriftsgrunnlaget. Det ble gjennomført to høringsrunder og omfattende kontakt med næringsinteresser før forskriften ble vedtatt.

Forskriften trådte i kraft 1. januar 2000 og fastsetter et generelt påbud om angivelse av enhetspris for varer som selges til forbrukerne. Enhetspris gjør det enklere for

forbrukerne å sammenligne priser på ulike varer, uavhengig av forpakingens størrelse. Utformingen er i tråd med EU-direktivet, og en har søkt å harmonisere regelverket i de nordiske land.

Prisopplysning for tjenester

Forskriften om prisopplysning for tjenester, som trådte i kraft i 1998, er fulgt opp med stikkprøver og informasjon til næringslivet. Det er lagt til rette for tilpasninger og tolkninger i en del bransjer. Hovedinntrykket etter stikkprøvekontrollene viser så langt en tilfredsstillende etterlevelse av bestemmelsene, selv om enkelte bransjer henger etter.

Prisinformasjon for teletjenester

Behovet for bedre prisinformasjon i markedene for telefonitjenester er vurdert. Bestemmelsene om prisopplysning i denne sektoren administreres av

Post- og teletilsynet. Det ble i samråd med Post- og teletilsynet konkludert med at det ikke var behov for endringer av dagens ordning. Det ble imidlertid gjennomført en prisundersøkelse av teletjenester med sikte på å lette forbrukernes valg av leverandører og produktvarianter. Undersøkelsen ble gjennomført som et samarbeidsprosjekt mellom Forbrukerrådet, Post- og teletilsynet og Konkurransetilsynet.

Prisfastsetting og fraktutjevning

På oppdrag fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet har Konkurransetilsynet undersøkt priser på drivstoff og vurdert virkninger av fraktutjevningsordningen på prisfastsettelsen. (Se sak om fraktutjevning s. 32.)

ANDRE OPPGAVER

Konkurransetilsynet har en rekke arbeidsoppgaver i tillegg til tilsynets kjerneområder.

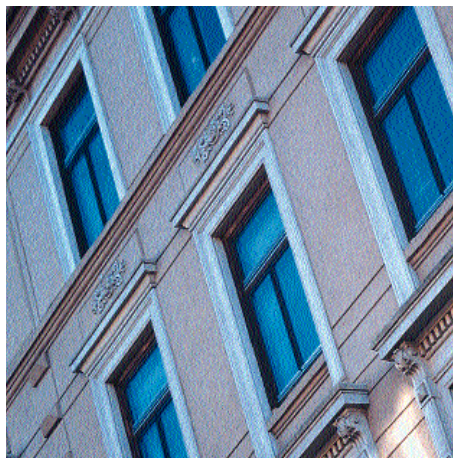
Ny husleiereguleringslov, som trådte i kraft 1. januar 2000, pristiltakslovens § 2 om urimelig pris og håndheving av kredittkjøpsloven er alle eksempler på arbeidsoppgaver tilsynet har jobbet med under året.

Oppgaver etter husleiereguleringsloven

Konkurransetilsynet har i 1999 behandlet 58 saker etter den gamle husleiereguleringsloven, mot 106 saker i 1998. I 11 av de 58 sakene ble det truffet nytt vedtak, og fem vedtak ble opphevet. Virkeområdet er grovt sagt begrenset til umøblerte førkrigsboliger i Oslo og Trondheim. Inngrepsadgangen i husleiereguleringsloven faller bort med den nye loven. Det er usikkert hva dette vil bety for tilsynets ressursbruk fremover.

Pristiltaksloven

Det ble i 1999 behandlet 29 klager etter forbudet i pristiltaksloven § 2 om urimelig pris. Som tidligere gjelder en stor andel av klagen håndverkertjenester. Samtlige saker ble henlagt, hvorav tre innklagede oppfordret reduserte sitt forlangende.

Kredittkjøpsloven

Håndheving av kredittkjøpsloven skjer bl.a. ved informasjonsmøter med sentrale aktører og annonsekonsulenter i større aviser. Det er klare tegn på at disse tiltakene har ført til bedret markedsføring. Håndhevingen har imidlertid ført til at kredittvilkår, i mindre grad enn tidligere, oppgis i annonsene, og at en del forhandlere av biler nå markedsfører leasing fremfor lån.

Bistand til Forbrukerombudet

Den lokale bistanden til Forbrukerombudet ved håndheving av markedsføringsloven er gjennomført i tråd med tidligere inngått samarbeidsavtale. Forbrukerombudet styrer den faglige virksomheten og har gjennomgående gitt uttrykk for tilfredshet med regionkontorenes arbeid.

Andre oppgaver

På oppdrag fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet utarbeider Konkurransetilsynet prognoser for konsumprisindeksens utvikling. Tilsynet administrerer også ordninger for frakttilskudd for drivstoff og frukt og grønnsaker.

Fraktutjevning for petroleumsprodukter

Ved budsjettbehandlingen høsten 1998 la Regjeringen frem forslag om en ny selvfinansierende fraktutjevningsordning for drivstoff. Forslaget ble ikke vedtatt i Stortinget, som mente at saken ikke var tilstrekkelig forberedt. Et nytt forslag ble derfor fremmet høsten 1999 i Ot.prp. nr. 73 (1998-1999).

Som administrativt ansvarlig for utbetaling av transportstøtte har Konkurransetilsynet gitt Arbeids- og administrasjonsdepartementet informasjon og vurderinger av økonomiske og administrative konsekvenser ved alternative forslag til endring av ordningen. Tilsynet har også uttalt seg generelt om de samfunnsøkonomiske konsekvenser av ordningen med fraktutjevning.

Etter Konkurransetilsynets oppfatning medfører ordningen med fraktutjevning for petroleumsprodukter samfunnsøkonomiske kostnader i form av reduserte incentiver for oljeselskapene til å distribuere sine varer effektivt. Nyten av ordningen er usikker, ettersom en ved andre virkemidler trolig kan oppnå samme distriktpolitiske målsetting. For den enkelte forbruker er ordningen i de fleste tilfeller av liten betydning. Tilskuddene til transport av bensin og autodiesel utgjør om lag en kvart prosent av det totale salget.

Forslaget til selvfinansierende ordning ble ikke vedtatt av Stortinget. Den statsfinansierte ordningen er videreført i statsbudsjettet for 2000. I sin innstilling forutsatte Stortingets finanskomité at Regjeringen bidrar til at nye aktører i bensinmarkedet skal få tilgang til etablerte depoter.

I forbindelse med en tidligere sak har Konkurransetilsynet vurdert tilgang til depot for nye aktører. Tilsynet fant da at det ikke var grunnlag for å gripe inn mot de etablerte selskaperes rett til å disponere egne lagre. (Se også omtale av markedet for detaljomsetning av drivstoff, s.10-11.)

ORGANISASJONEN

Konkurransetilsynets aktiviteter dekkes i sin helhet gjennom bevilgninger over statsbudsjettet.

Tallene under gir oversikt over tilsynets bevilgninger og forbruk de senere årene. Tallene omfatter alle bevilgninger, inkl. ekstrabevilgninger, kutt og kompensasjon for lønnsoppgjør. Tall for 2000 er bevilgning pr. 1. januar 2000, før inndragning av om lag 1,5 mill. kroner som motpostering for at etaten nå mottar direkte trygderefusjon ved sykdom.

Antall ansatte

Det var totalt 154 ansatte i Konkurransetilsynet pr 31. desember 1999. 57 var ved regionkontorene utenfor Oslo, mens 97 var knyttet til sentralenheten. Av de ansatte er 44 % kvinner og 56 % menn. Det ble utført 145 årsverk i 1999 og om lag tre årsverk overtid.

Kvinner i ledelsen

Av 23 ledere med personalansvar var fire kvinner ved utgangen av 1999, mens det ved inngangen til året var to kvinnelige ledere med personalansvar. Tre lederstillinger er utlyst og besatt i 1999. I to av dem ble det tilsatt kvinner. Målsettingen er å ha en andel på minst 30 % kvinner i ledende stillinger i 2001. Ledergruppen består i dag av fire menn og to kvinner.

Turnover

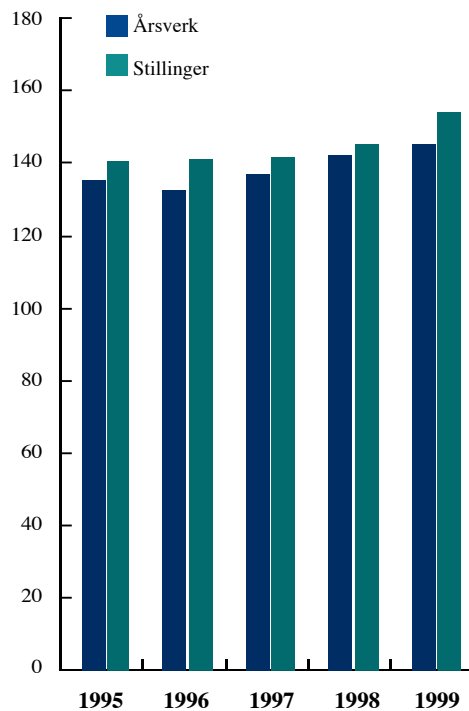
I 1999 har 16 medarbeidere sluttet og 17 nyansettelser er foretatt. Pr. 31. desember 1999 var ni medarbeidere i permisjon. Turnover er beregnet til 10,5 % i 1999. (Turnover er det antall som formelt fratrer sitt ansettelses-

forhold i prosent av antall ansatte ved inngangen til året.) Tilsvarende tall for 1998 og 1997 var henholdsvis 16 % og 12 %. Gjennomsnittlig ansiennitet i Konkurransetilsynet er ca. 13 år.

Relevant kompetanse

Det generelle kompetansenivået er høyt. Om lag 75 % av medarbeiderne har akademisk utdanning, jf. figur på neste side som viser prosentandelen for ulike utdanningsgrupper. Alle saksbehandlere og ledere i sentralenheten har relevant høyere utdanning. Det vil imidlertid være behov for å utvikle og beholde spesifikk kompetanse innenfor områdene konkurranserett og samfunnsøkonomi. Konkurransetilsynet har gjennomført tiltak for å vedlikeholde og utvikle den faglige kompetansen hos medarbeiderne. Nye oppgaver og utfordringer krever også videreutvikling av kompetansen, og en viser i denne forbindelse spesielt til kompetanstiltakene for regionkontorene. (Se s.36.)

Antall stillinger og årsverk

	1996	1997	1998	1999	2000
Bevilgninger (i 1000 kr.)	54 876	61 140	66 189	66 999	65 750

	1996	1997	1998	1999
Forbruk i alt (i 1000 kr.)	56 395	63 082	64 412	65 624
Herav: Lønn og godtgjørelser	37 030	40 057	43 458	46 495
Herav: Varer og tjenester	9 365	23 025	20 953	19 129

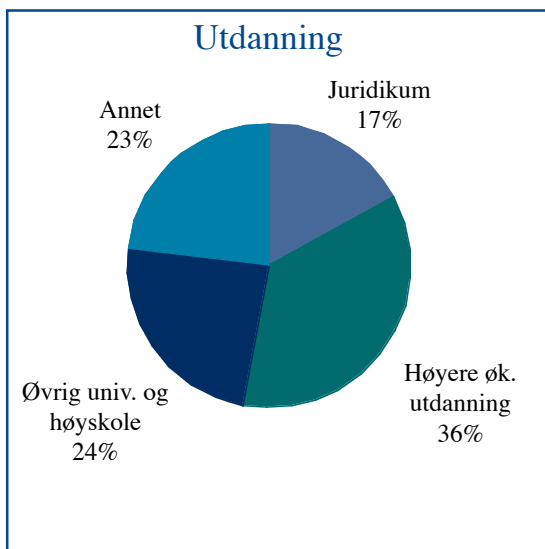

Arbeidsmiljø

God ledelse bygger bl.a. på god kommunikasjon mellom ledere og medarbeidere. Dette er en forutsetning for et godt arbeidsmiljø. Det har vært satset på å forbedre kommunikasjonsflatene i Konkurransetilsynet gjennom utvikling av resultatevaluering og medarbeidersamtaler i forbindelse med arbeidet med ny belønningssystem. Det legges opp til en mer fleksibel bruk av statens lønnsystem, og det settes fokus på andre belønningsformer enn lønn. Prosjektarbeid bidrar til å utvikle kompetanse og styrke arbeidsmiljøet. Tilsynet satser på denne arbeidsformen. Det ble igangsatt flere store prosjekter i 1999. Samarbeidet med tjenestemannsorganisasjonenes tillitsvalgte og arbeidsmiljøutvalget er godt.

Helse, miljø og sikkerhet

Sykefraværet i 1999 er på 4,8 %. Dette representerer nesten en halvering i forhold til de siste tre årene. Hovedandelen er langtidsfravær. Sykefraværet ligger nå under gjennomsnittet for staten. Det utarbeides årlige handlingsplaner for oppfølging av HMS-arbeidet i Konkurransetilsynet.

Forutsetninger om regionapparatet

Regjeringen uttalte i statsbudsjettet for 1999 (St.prp. nr. 1 (1998-1999)) at for å møte de stadig økte krav som Konkurransetilsynet stilles overfor, er det nødvendig å styrke effektivitet og kompetanse i hele organisasjonen. Regjeringen uttalte videre om organiseringen av regionapparatet, at dette skulle opprettholdes med en stedlig representasjon i åtte geografiske områder, med en bemanning på 45-50 årsverk. Det ble lagt til grunn ulik størrelse på de enkelte kontorene.

Ved behandling i Stortingets familie-, kultur- og administrasjonskomité sluttet flertallet seg til Regjeringens forslag. Ut fra hensynet til optimal ressursbruk la en til grunn en modell med større spesialisering ved de enkelte kontorene, med utvikling av ulik spisskompetanse ved hvert kontor.

Enhetene i Konkurransetilsynet

Konkurransesavdelingen påser at næringslivet er organisert på en konkurransefremmende måte, slik loven foreskriver.

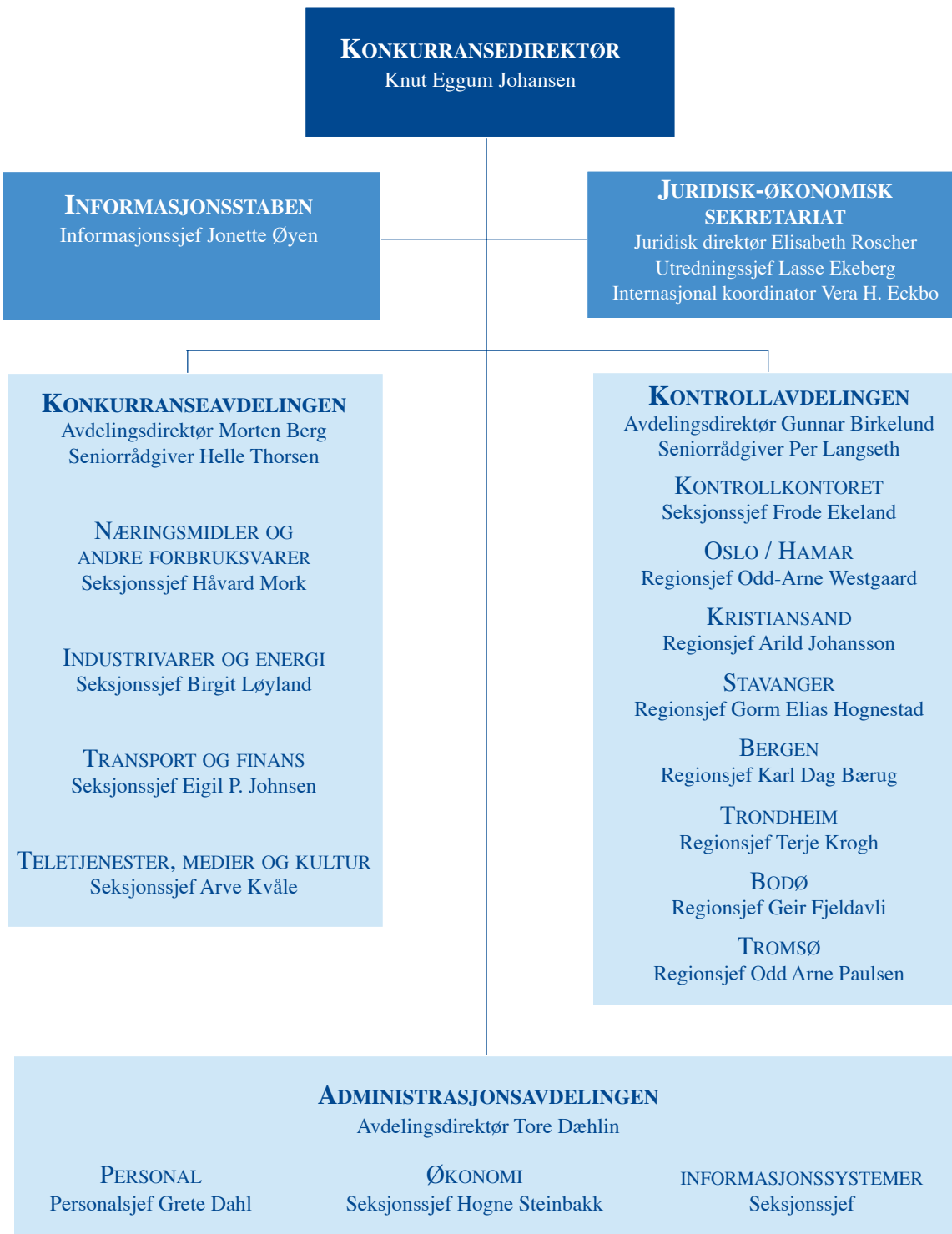
Kontrollavdelingen påser at næringslivet opptrer i henhold til konkurranselovens forbud og påbud samt bidrar til tilstrekkelig prisinformasjon i markedene.

Juridisk-økonomisk sekretariat driver juridisk og økonomisk utredningsarbeid og arbeid knyttet til nasjonal og EØS-relatert lovgivning. Sekretariatet bistår konkurransedirektøren og tilsynets fagavdelinger i løpende saker og prinsipielle spørsmål og arbeider med intern kompetanseoppbygging.

Administrasjonsavdelingen yter tjenester overfor hele organisasjonen når det gjelder personaladministrasjon, økonomiforvaltning, dokumentasjon, IT og andre administrative fellestjenester.

Informasjonsstaben utvikler og følger opp informasjonsstrategien og bistår konkurransedirektøren og ledere i deres informasjonsarbeid.

ORGANISASJONEN MARS 2000

KOMPETANSE — ET SATSINGSOMRÅDE

Det er fokusert spesielt på belønning og på behovet for kompetanseutvikling i Konkurransetilsynets regionapparat.

Konkurransetilsynet satser på kompetanseutvikling og etterutdanning for medarbeiderne. Høsten 1999 ble det satt i gang en intern forelesningsserie over 40 timer innen emnene konkurranserett og samfunnsøkonomi for saksbehandlere. Både interne og eksterne forelesere bidrog.

Endrede kompetansekrav

Konkurransetilsynets arbeidsoppgaver har over tid endret karakter med hensyn til innhold og kompleksitet, bl.a. på grunn av større fokus på konkurransepolitikk og avvikling av direkte prisregulering. Dette stiller nye krav til økonomisk og juridisk spisskompetanse i Konkurransetilsynet. Det forventes at saksbehandlerne i større grad enn tidligere skal foreta selvstendige konkurranseanalyser.

For å møte disse utfordringene gjennomføres det et utviklingsprogram for regionapparatets medarbeidere for å heve den formelle kompetansen innenfor samfunnsøkonomi. Programmet er utviklet i samarbeid med BI-fjernundervisning. Deler av undervisningen skjer gjennom Internett. Det gjennomføres også flere opplæringstiltak rettet mot etatsspesifikke oppgaver som etterforskningsteknikk, og tiltak rettet mot etterspørselssiden.

Andre kompetansetiltak

Belønningspolitikken ble i 1999 gjennomgått av en partssammensatt gruppe. På grunnlag av dette ble det utarbeidet en foreløpig avtale om belønningspolitikk som foreskriver hvordan Konkurransetilsynet bør innrette seg for å rekruttere, beholde og utvikle kompetanse gjennom belønning. Det blir lagt vekt på å belønne resultater og kompetanse. Lønn er et viktig virkemiddel, men også andre belønningsformer tas aktivt i bruk.

Utvikling av Konkurransetilsynets ledere er et viktig satsingsområde. Ledere møtes jevnlig i lederforum, og i 1999 ble det gjennomført tre lederforum som hver gikk over to dager. Formålet er å skape felles forståelse om viktige ledelsesspørsmål. Sentrale emner i 1999 var belønningspolitikk og mediestrategi. Tilsynet er medlem av AFFs lederforum, og våre ledere deltar i AFFs nettverksgrupper. Enkelte ledere har også gjennomført Statskonsults program for mellomlederoppfølging.

Programmene for kompetanseutvikling vil bli videreført.

INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON

Internett er for alvor tatt i bruk som en viktig informasjonskilde for Konkurransetilsynets aktiviteter, men også som en viktig kommunikasjons- og servicekanal mot målgruppene.

Informasjon er ett av de sentrale virkemidlene Konkurransetilsynet har for å nå sine mål. Informasjonsvirksomheten bygger på hovedprinsippene i den statlige informasjonspolitikken.

Internett som informasjonskanal

Konkurransetilsynet nettsted er betydelig utvidet i løpet av det siste året. I dag er alle vedtak, avgjørelser, høringsuttalelser, lovverket, kraftpriser, pressemeldinger og andre nyheter tilgjengelige på nettstedet.

Nettilgangen letter adgangen til viktig informasjon for tilsynets målgrupper, og har medført en betydelig reduksjon i antall henvendelser pr. telefon og brev. I 1999 ble det lagt ut 47 pressemeldinger på tilsynets internettsider.

Medieinteressen for Konkurransetilsynets arbeid er høy, og det er stadig økning i antall henvendelser fra journalister. Tilsynet registrerer all medieomtale, og i 1999 økte antall registrerte medieklipp i forhold til tidligere år.

På www.konkurransetilsynet.no finnes informasjon om Konkurransetilsynet. Her legges kontinuerlig ut alle publikasjoner, høringsuttalelser, vedtak og avgjørelser. Dagens kraftpriser, pressemeldinger og andre nyheter er eksempler på oppdatert informasjon – en service overfor målgruppene.

Konkurransetidsskriftet

I løpet av 1999 utkom Konkurransetilsynets konkurransepolitiske tidsskrift Konkurransen med fire nummer. Kostnadene med eget tidsskrift er relativt høye. Det er startet et arbeid for å vurdere alternative publiseringsformer for tilsynets konkurransefaglig stoff. Her vurderes bl.a. videre bruk av Internett med "print on demand"-løsninger.

Ny designprofil

Arbeidet med en ny designprofil er startet. Konkurransetilsynet ønsker å fremstå med en mer enhetlig og klar profil, ikke bare på det visuelle plan, men med en profil og et budskap som er i tråd med tilsynets overordnede mål og strategi.

KONKURRANSETILSYNET

NUMMERERTE VEDTAK OG AVGJØRELSER I 1999

Dispensasjoner – enkeltvedtak etter konkurranseloven § 3-9 om dispensasjon

	Navn/identifikasjon
V99-1	Hakon Gruppen AS/Rimi Norge AS
V99-2	Rema 1000 Norge AS
V99-3	Meny BA/Prima
V99-5	Unipa AS
V99-7	SAS/Widerøe og Braathen (JETPAK)
V99-10	Åssiden Dyreklinikk
V99-11	FM Nord AS
V99-12	Alcatel Kabel Norge/Viken Energinett
V99-13	Norsk Logopedlag
V99-18	Kjøttbransjens Landsforbund
V99-22	Elsam AS
V99-24	Intersport AS
V99-25	Norsk Kjøttindustri AS
V99-26	Rieber & Søn ASA/Toro Storkjøkken
V99-30	Binders Norge AS
V99-31	Nord-Troms Trafikkskolesenter AS
V99-34	Marine Mastic Ltd.
V99-35	Kommunale kinematografers Landsforb. m/fl.
V99-44	NKLs dagligvarekjeder, Obs stormarked, Mega, S-marked og Prix
V99-45	NKLs kioskkjede Strax
V99-46	NKLs faghandelskj., Bygg & Bo, Ideel, Pro-Sport, Stilig og Bygg-mix
V99-47	Telenor Mobil AS
V99-48	EMO AS
V99-51	Elektrotema AS
V99-52	Norengros AS
V99-54	ASAK Miljøstein
V99-55	Kommunale kinematografers Landsforb. m/fl.
V99-56	Elgros AS
V99-58	Telemark Gullsmedlag
V99-60	Esso Norge AS
V99-61	Bademiljø AS
V99-63	Mestergull AL
V99-64	Skoringen a.m.b.a., Danmark
V99-67	Transportører for Huseby AS
V99-71	Norengros AS
V99-72	Bjørklund Norge AS (Bjørklund-gruppen)
V99-73	Flisram Transport m/fl., Voss
V99-74	Sparebanken NOR og 12 lokale sparebanker
V99-76	Super Dekk Service
V99-77	Apokjeden AS
V99-78	EITele-selskapene og Bane Tele
V99-79	Bladcentralen ANS
V99-81	Varme & Bad kjeden
V99-82	Den norske Forfatterforening m/flere
V99-83	Statens Forvaltningstjeneste (oljeprodukter)
V99-84	Den norske Forleggerforening m/flere
V99-85	Naturkjeden BA
V99-86	Den norske Lægeforening
V99-90	Jens Bjelland AS m/flere
V99-91	Skan kjeden AS
V99-92	Kjøttbransjens Landsforbund
V99-94	Skeidar Møbler & Interiør
V99-95	Gresvig Kjededrift AS

Avslag på dispensasjon etter konkurranseloven § 3-9

	Navn/identifikasjon
V99-14	Norske Musikk læreres Landsforbund, Oslo
V99-16	Trøndelag Travtrenerforening
V99-19	Norges Forsikringsforbund
V99-29	Kjøttbransjens Landsforbund
V99-50	Norges Bilbransjeforbund
V99-93	Helseleveranser AS

Forskrifter

	Navn/identifikasjon
V99-4	Forskrift om dispensasjon for medlemmer av maskinringer
V99-17	Forskrift om inngrep for fastsettelse av maksimalpriser kjøring med drosje
V99-70	Forskrift om dispensasjon for transportsentraler.
V99-75	Forskrift om inngrep for fastsettelse av maksimalpriser kjøring med drosje
	Forskrift om prisopplysning for varer (enhetspriser)

Enkeltvedtak og inngrep etter konkurranseloven §§ 3-10 og 3-11

	Navn/identifikasjon
V99-15	Canal Digital Norge AS/Norgeskanalen
V99-21	PriorMidt-Norge/Prior Innlandet/Telemark Vestfold Eggsentral /Rogaland Egglag
V99-33	TONO
V99-53	Prior Norge og Priors slakterier
V99-59	TONO (endring av tidsfrist i pålegg i V99-33)
V99-62	Interflora Norge AL (opphevelse av inngrepsvedtak)
V99-88	TONO (endring av tidsfrist i pålegg i V99-33)
V99-89	Aschehoug/Gyldendal

Annet

	Navn/identifikasjon
V99-8	Rørros Tweed AS (tvangsmulkt)
V99-23	Northern Craft (avvisning av klage på ikke-inngrep)
V99-36	Telenor Mobil AS (opplysningsplikt)
V99-66	Bang & Olufsen (innsyn)
V99-68	Nationen (innsyn)

Opphevelser av dispensasjoner med eget vedtaksnr.

	Navn/identifikasjon
V99-6	Rica Hotell- Restaurantkjede
V99-9	Tuva's Aerobic Studio og World Classic Treningssenter
V99-20	Norske Rørleggerbedrifters Landsforening VVS
V99-27	Norges Elektroentreprenørforbund
V99-28	Trønderbakst AS, Flatåsen
V99-32	Den norske Forfatterforening /Den norske Bokkøllubben
V99-37	Konserverfabrikkenes Servicekontor
V99-38	Tønsberg Torvforening
V99-39	Moss Slakter og Pølsemakerlaug
V99-40	Pølsemaker S. Grimstad m/flere, Trondheim
V99-41	Beito Landhandleri m/flere
V99-42	Nedre Telemark Kjøtt og Pølsemakerlaug
V99-43	Sarpsborg og Omegns Slakter- og Pølsemakerlaug
V99-49	Norges Bilbransjeforbund
V99-57	Varme og Trivsel
V99-65	Skoringen a.m.b.a., Danmark
V99-69	Sparebankkort AS
V99-87	Den norske Forfatterforening m/flere

Nummererte avgjørelser

	Navn/identifikasjon	Behandlingsgrunnlag	Avgjørelse
A99-1	Salten Kraftsamband	Dispensasjonssøknad	Ikke behov for dispensasjon
A99-2	Norske Skog Supply	Krysssubsidiering	Vilkårene for inngrep ikke oppfylt
A99-3	Tomatpakkeriet Finnøy / Norgesfrukt og Bama	Forretningsnektelse	Vilkårene for inngrep ikke oppfylt
A99-4	BOAT / TV2 og fire aviser	Leveringsnektelse	Vilkårene for inngrep ikke oppfylt
A99-5	Domino / Bankforeningene	Leveringsnektelse	Vilkårene for inngrep ikke oppfylt
A99-6	Aurstad park / OSL	Leveringsnektelse	Vilkårene for inngrep ikke oppfylt
A99-7	Scanfoto/NTB Pluss	Bedriftserverv	Vilkårene for inngrep ikke oppfylt
A99-8	Nordcirc / Narvesen	Forretningsnektelse	Vilkårene for inngrep ikke oppfylt
A99-9	Norges Bilbransjeforbund	Dispensasjonssøknad	Ikke behov for dispensasjon
A99-10	Logtek / Western Atlas	Leveringsnektelse	Vilkårene for inngrep ikke oppfylt
A99-11	Medicus m.fl / Nycomed Pharma	Leveringsnektelse	Vilkårene for inngrep ikke oppfylt
A99-12	CD Pakkeriet / sølvbestikkprodusenter	Leveringsnektelse	Vilkårene for inngrep ikke oppfylt
A99-13	Norsk Varedatabase	Dispensasjonssøknad	Ikke behov for dispensasjon
A99-14	Lefdal / Bang & Olufsen	Leveringsnektelse	Vilkårene for inngrep ikke oppfylt
A99-15	Drøbak parf. / Norelor og Parfums Christian Dior	Leveringsnektelse	Vilkårene for inngrep ikke oppfylt
A99-16	W. Wilhelmsen/Walleniusrederierna	Fellesforetak	Vilkårene for inngrep ikke oppfylt
A99-17	Gyldendal/Libris	Bedriftserverv	Vilkårene for inngrep ikke oppfylt

Konkurransetilsynet
Postboks 8132 Dep, 0033 OSLO
Besøksadresse: H. Heyerdahls gate 1
Telefon: 22 40 09 00
Telefaks: 22 40 09 99
E-post: post@konkurransetilsynet.no
www.konkurransetilsynet.no